

Sigrun Haugdal Hitland

Krenkelse og identitet i offentlig debatt

En sosialpsykologisk teoretisk oppgave med et identitetsteoretisk perspektiv på offentlig krenkelsesdebatt

Hovedoppgave i Psykologi

Veileder: Britt-Marie Drottz Sjøberg

Medveileder: Hroar Klempe

Juli 2021

Sigrun Haugdal Hitland

Krenkelse og identitet i offentlig debatt

En sosialpsykologisk teoretisk oppgave med et identitetsteoretisk perspektiv på offentlig krenkelsesdebatt

Hovedoppgave i Psykologi
Veileder: Britt-Marie Drottz Sjøberg
Medveileder: Hroar Klempe
Juli 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
Innledning.....	7
Krenkelse i offentlig debatt	9
Identitetspolitikk og identitet i offentlig debatt	11
Teori	18
Symbolsk interaksjonisme	19
Sosial identitetsteori	22
Posisjoneringsteori.....	26
Diskusjon.....	29
Tre teoretiske blikk på krenkelsen.....	29
Et krenket «meg», «jeg» eller «generelle andre».....	29
Krenkelse i sammenligning og sosial identitet	30
Krenkelse som posisjonering	31
Krenkelsen som utgangspunkt for debatt	32
Forskjeller i forståelser av samfunnet	32
Krenkelse som splittende	34
Krenkelse som følellesstyrt	37
Konklusjon	40
Referanser.....	42

Forord

Denne oppgaven har blitt til litt etter litt, gjennom diskusjoner, lesing og forvirring rundt offentlig diskusjon og politikkers kobling til identitet og følelser. Hvilke meninger tåler samfunnet og hvilke samfunn tåler meninger? Er krenkelsen en utfordring for demokratiet, eller er det bare en vanlig utfordring av makt? Og er identitetspolitikk dømt til å forsterke de identitetsgrupperingene de så gjerne vil bekjempe? Jeg har mindre håp nå enn da jeg startet om en plutselig forståelse, men har fornyet min respekt for den sosiale identiteten, diskursens makt, og individets plass i et større fellesskap.

Stor takk til mine veiledere Britt-Marie Drottz Sjøberg og Hroar Klempe. Takk for inspirerende samtaler, langvarig oppfølging og gode tilbakemeldinger. Spesielt takk til hovedveileder Britt-Marie for at jeg ikke ble glemt da egen tankeprosess var laber og skrivingen gikk tregt. Da taktrykmen endret seg og sluttspurten kom var begge mine veiledere tilstede igjen på kort varsel, og klar for losing mot trygt land. Det er jeg veldig takknemlig for.

Både takk og muligens en liten beklagelse gis til alle andre som på noe vis, frivillig eller ufrivillig, har blitt rammet av min skriveprosess.

Sammendrag

De siste årene har begrepet «krenkelse» i økende grad blitt brukt i offentligheten, da ofte koblet opp mot identitet og tematisering av samfunnsstrukturell diskriminering av grupper i samfunnet. «Krenkelsen» har vekket reaksjoner, og trekkes av enkelte frem som utfordrende for den politiske debatten. Her blir blant annet identitetsfokuset som assosieres med krenkelsen beskrevet som splittende og emosjonelt. Oppgaven vil undersøke om krenkelse slik den fremstår i norsk offentlig debatt kan forklares gjennom sosialpsykologiske teorier om identitet. Det vil her trekkes frem tre teorier som omhandler sosial identitet: symbolsk interaksjonisme, sosial identitetsteori og posisjoneringsteori. Teoriene brukes for å se nærmere på hvordan en kan forstå opplevelsen av selve krenkelsen, og dermed også spenningen som oppstår mellom debattanter i krenkelsesdebatten og de normative slutningene som assosieres med krenkelsen. Teoriene kan til en viss grad gi forklaringer på debatten om krenkelse, og da spesielt hvordan ulik forståelse av verden kan føre til splittelse og konflikt. Det teoriene ikke dekker godt nok er det emosjonelle aspektet ved krenkelsen og hva det tilfører debatten.

Abstract

In recent years, the Norwegian term "krenkelse", or offence in English, has increasingly been used in the Norwegian public discussion, often linked to identity and the thematization of socio-structural discrimination of groups in society. "Krenkelse", and its close association to victimization, has provoked reactions and has been mentioned by some as challenging for the political debate. The identity focus connected to "krenkelse" has been criticized as being emotional and creating division between groups. The thesis will examine whether "krenkelse", as it appears in the Norwegian public debate, can be explained through social psychological theories of identity. Three theories of social identity will be highlighted here: Symbolic interactionism, social identity theory and positioning theory. The theories are used to explore how one can understand the experience of "krenkelse", and thereby explore the tension that arises between participants in the political debate and also the normative conclusions associated with "krenkelse". The theories can to a certain extent provide perspectives on the debate around "krenkelse" and through differences in social understanding explain division and conflict that may arise in the debate. What the theories do not highlight is the emotional aspect of the "krenkelse" and how it influences the debate.

Innledning

Ifølge Det Norske Akademis Ordbok har ordet *krenke* fire forskjellige betydninger (NAOB, 2021). Selv om betydningene er forskjellige er de tydelig beslektede, og ser ut til å omhandle urett, overtredelser eller konsekvensene av det. Den første bruken av ordet er å gjøre krank, altså å gjøre syk, svak eller dårlig. Den andre betydningen er å bryte eller overtre der *krenke* brukes om å bryte en lov, en rettighet eller en grense. Den tredje bruken av ordet *krenke* er som synonym for vanære, og i bibelspråk har ordet for eksempel blitt brukt om voldtekt eller det å ha samleie med en kvinne utenfor ekteskap. Den fjerde og siste betydningen, den som denne hovedoppgaven i størst grad vil sentrere seg rundt, er det å ydmyke, fornærme og såre (NAOB, 2021).

I offentlig meningsutveksling har krenkelse med betydningen fornærmelse fått en revitalisering de siste årene, og begrepet brukes gjentakende i debatter og metaanalyser av debattklima. Da Språkrådet skulle oppsummere nyordene som oppsto i 2017 ble forstavelen «Krenkelse-» trukket frem, blant annet på grunn av ordene «krenkelseshysteri» «krenkelsestyranni» og «krenkelseskultur» (Andersen & Våge, 2018). Et mediasøk i databasen Retriever viser at ordet «krenkelseshysteri» hadde 18 treff i 2017, mens det i 2019 og 2020 hadde blitt brukt i henholdsvis 105 og 114 saker. I mai 2021 vedtok det politiske partiet Fremskrittspartiet en resolusjon med tittelen «Krenkelseshysteriet må bekjempes med ytringsfrihet» (Fremskrittspartiet, 2021) og forslagsstilleren uttalte i forkant at: «Det er ikke noe tvil om at identitetspolitikken og krenkelseshysteriet har gått for langt» (Haakonsen, 2021). Resolusjonen og uttalelsen formidler at krenkelse i betydning fornærmelse eller det å være såret sees på som et problem av enkelte i den norske offentlige debatten, og krenkelsene kobles opp mot begrepet identitetspolitikk (Thorsen, 2021).

Denne oppgaven ønsker å se nærmere på koblingen mellom identitet og krenkelse, og også reaksjoner på krenkelse som har kommet frem i debattinnlegg i media de siste årene. Problemstillingene som vil undersøkes er: *Kan teorier om sosial identitet bidra til å forklare noe av debatten rundt krenkelse i norsk offentlig ordskifte?*

For å få en oversikt over bruken av ordet krenkelse i norsk offentlig debatt har det som nevnt blitt gjennomført et mediasøk i databasen Retriever. Dette ble gjort både i en innledende fase (oktober, 2020) under valg av problemstilling og tematikk, og i avsluttende fase av oppgaveskrivingen (juni, 2021). Søkeord som har blitt brukt er «krenk-», «krenket», «krenkelses-», «krenkelseshysteri», «krenkelseskultur», «krenkorama», «identitet-» og

«identitetspolitikk». I større søk der både ordroten «krenk» og ord som bygger på denne ordroten ble inkludert, kom det tydelig frem at ordet brukes både en del i rettslig forstand, og i andre nyhetsartikler som ikke er direkte relevant for oppgavens tematikk. For å få en oversikt over debatten rundt krenkelse ble det derfor mest relevant å ta utgangspunkt i de begrepene som knyttet «krenkelse» til en større gruppetendens, som ordene «krenkelseshysteri» og «krenkelseskultur». Søk på disse ordene fant saker der meningsytrere betegnet andre som krenkede, og viste dermed hvilken tematikk som utløste en slik kategorisering i det offentlige ordskiftet. Selv om flere andre temaer også kom opp i søk på begrepet «identitetspolitikk», var det debatt rundt rasisme som gikk igjen da begrepet «krenkelseshysteri» ble brukt.

Ved å ta utgangspunkt i reaksjoner på krenkelse, i form av begreper som ofte blir brukt for å kritisere krenkelse i offentlig debatt, er det naturlig at det er noen av de mest betente meningsutvekslingene som plukkes opp i mediasøkene. Mer nyanserte innspill i debatten kan dermed bli utelatt, og saker der den som ytrer seg betegner seg selv eller egen identitetsgruppe som krenket kan ha gått under radaren. På grunn av oppgavens søkelys på uenigheter og spenninger mellom gruppene, har disse søkene likevel blitt sett på som de mest nyttige. Dette til tross for skepsis for å videreformidle en typisk forenklet fortelling om to ytterliggående eller polariserte parter som kjemper mot hverandre.

Helst skulle oppgaven kunne gitt et nyansert bilde på de sosiale bevegelsene som har vært koblet opp mot krenkelse i offentlig debatt i Norge. I et ideologisk rammeverk og en historisk maktanalyse ville de forskjellige bevegelsene og deres påvirkning på hverandre kunne utforskes nærmere, og hver tematikk ville kunne ytes større rettferdighet i sin presentasjon. I denne oppgaven vil ikke dette være mulig, og en uheldig konsekvens vil være forenklinger av politikk, budskap og maktforhold i presentasjonen av de sosiale bevegelsene som tas opp. For å skape rammer som kan gi en nyttig presentasjon av tematikken, vil det begrenses til to større identitetsgrupper som trekkes frem i eksempler i diskusjonen. De to gruppene som trekkes frem vil være meningsytrere som ytrer seg som mot rasisme, og meningsytrere som mener ytringsfriheten er truet. Dette er to grupper som presenterer krenkelser i sine tekster, som reagerer på hverandres utspill, og som settes opp mot hverandre i politiske analyser.

At fokuset for oppgaven er krenkelse og ikke politikk, er en annen faktor som taler for at en større politisk analyse av sosiale bevegelser hører til en annen plass. Det vil dermed ikke rettes et sterkt søkelys på hvordan de forskjellige identitetspolitiske gruppene er like og ulike, og hvordan de forskjellig politiske analyser skilles fra hverandre. Dynamikken rundt selve

krenkelsen er mest relevant for oppgaven, og den offentlige presentasjonen av krenkelse vil dermed være fellesnevneren for eksemplene.

Krenkelse i offentlig debatt

Krenkelse i form av fornærmelser kan skje i private forhold i samfunnet, som en mobbesak i en barneskole, et tilfelle av seksuell trakassering på arbeidsplassen, eller et stygt ord slengt fra en person til en annen. Noe av det som er spesielt med krenkelse i offentlig debatt er at dersom det skal bli en offentlig debatt rundt krenkelse må krenkelsen som oftest tas fra et personlig plan til et samfunnsplan. Det betyr at saken ikke bare tas opp som en individuell og spesiell sak, men som noe strukturelt ved samfunnet og relevant for samfunnet som helhet. En går altså fra det psykologiske individnivået til et større samfunns- og gruppenivå, og en beveger seg derfor i større grad inn i det politiske rommet.

Offentlige rom gir en viktig kommunikasjonsarena mellom den enkelte samfunnsborger og politikere og andre med sterke posisjoner i samfunnet, med det utgangspunkt at det er en møteplass alle i prinsippet skal kunne oppsøke. Offentlige rom kan innebefatte de rent fysiske rommene, som offentlige arrangementer, kafeer og gater, men også aviser, tv, radio, nettsider og sosiale medier. Bruken av sistnevnte kan være utydelig i sitt skille mellom privat og offentlig, da det brukes til å dele informasjon mellom privatpersoner med mer eller mindre lukkede profiler og i mer eller mindre lukkede grupper, men også brukes som mediekanal for bedrifter, politiske parti og mediehus. Sosiale medier har gjort det enklere for enhver å ytre sine meninger, og gir privatpersoner mulighet til å bli hørt av mange.

Selv om det er mange normer for hvordan en oppfører seg og snakker til hverandre i offentligheten, er det få regler for kommunikasjon. Det er likevel noen regler: Redaktørstyrte medier har noen etiske regler som de forplikter seg til å følge (PFU, 2021), og alle i Norge må innrette seg etter norsk lov som for eksempel straffelovens forbud mot hatefulle ytringer (Straffeloven, 2008, §185). Bortsett fra slike generelle lover er det få rammer for hvordan den offentlige debatten skal se ut. Enkelte har likevel delt sine tanker om hvordan det hadde vært mest hensiktsmessig at den offentlige sfæren fungerte, blant dem filosofen Jürgen Habermas.

Idealer for offentligheten. I doktorgradsavhandlingen og boken «Strukturwandel der Öffentlichkeit» (Borgerlig Offentlighet), utgitt i 1962, la Habermas frem noen idealer for offentligheten (Habermas, 1962). Idealene var inspirert av debatter i franske salonger og engelske kafeer på 1700-tallet, og la vekt på at argumentasjonen og rasjonaliteten skulle være det viktigste i meningsutveksling. Kafeene var møtepunktet mellom et voksende borgerskap

med kunstnere, skribenter og håndverkere, og aristokratiet med de rikere og mer politisk posisjonerte (Habermas, 1962). Her kom mennesker fra forskjellige samfunnslag sammen, og diskuterte politikk som likeverdige. I tråd med dette mente Habermas at det i den offentlige sfære burde være rom for likeverdig samtale mellom mennesker, uansett sosial rang og bakgrunn. Det nye borgerskapet representerte det større samfunnet, og tok med seg de mer private og personlige fortellingene inn i en politisk diskusjon. Ved hjelp av en offentlig meningsutveksling, der rasjonalitet og fornuft siler ut argumentene som ikke er gode nok til å fortsette inn i en videre diskusjon, vil en offentlig mening oppstå, og makthavende må stå til ansvar ovenfor denne. Den offentlige meningen vil da ideelt være en konsekvens av diskusjonen, og sammenfatter både det mest riktige og rettferdige i saken (Habermas, 1962).

Kritikk for maktblindhet. Habermas har fått kritikk for sin presentasjon av et offentlig ideal, blant annet fra filosofen Fraser, som i hovedsak utfordrer presentasjonen av den offentlige sfæren som likeverdig plattform for alle (Fraser, 1990). Fraser stiller seg kritisk til at den offentlige sfæren uten videre skal være et rom der en behandler hverandre som likeverdige, til tross for ulikheter og hierarkiske maktforskjeller mellom mennesker og grupper som eksisterer i samfunnet. Hun peker på at dette vanskelig lar seg gjennomføre, og at selv i en arena som presenteres som likeverdig vil det eksistere maktdifferanse (Fraser, 1990). Fraser mener at for at disse maktholdene skal kunne endres og at en reell inkludering kan oppnås, så er det å ignorere forskjellsbehandling lite hensiktsmessig. Hun viser til at det å presentere en arena som tilsynelatende likeverdig oftest er til nytte for den dominante gruppe, og at det derfor heller må være rom for å eksplisitt tematisere den forskjellsbehandlingen som skjer i den offentlige debatten.

Krenkelse og makt. Både Habermas og Frasers synspunkter kan kjennes igjen i krenkelsesdebatten i norsk offentlig sfære. Underliggende i det språklige begrepet krenkelse ligger det en maktdifferanse mellom noen som har blitt krenket, og noen som krenker. En presentasjon av en krenkelse som trekkes frem på samfunnsplan, vil som oftest peke på hierarkiske makthold mellom grupper i samfunnet, og vise til forskjellsbehandling av mennesker. Det å tematisere krenkelsen offentlig, som Fraser er inne på, oppleves for noen som nødvendig for å i det hele tatt skape premisset for en likeverdig debatt (Fraser, 1990). Krenkelsen, fornærmelsen, vil da trekkes frem som et symptom og et bevis på et skjevt makthold som eksisterer mellom grupper i samfunnet. Et skjevt makthold blir sett på som problematisk fordi den krenkede gruppen sitter igjen med lavere status i hierarkiet, mindre makt, og mindre mulighet for samfunnsdeltakelse.

Hvilke grupper som tolkes som mektige vil dog avhenge av hvordan en analyserer samfunnsstrukturer og tolker makt. Om en tolker den krenkede gruppen som en mektig samfunnsgruppe, vil en kunne stille spørsmål ved krenkelsens legitimitet. Statusforskjellene og den urettferdig behandling utfordres da med andre maktanalyser, og krenkelsen stilles spørsmål ved. Hvis en tenker at mennesker mer eller mindre behandles som likeverdige allerede, kan et fokus på krenkelse sees på som unødvendig. I tråd med Habermas' idealer vil en da gå ut ifra at rammene i samfunnsdebatten er gode nok til å gi et offentlig ordskifte der alle kan delta (Habermas, 1962). Likeverdigheten som prinsipp vil da settes først, men med en konsekvens av at underliggende forskjellsbehandling mellom grupper ikke nødvendigvis får et rom til å diskuteres. I en alternativ maktanalyse kan en anerkjenne forskjeller mellom grupper, men se på forskjellene som eksisterer i samfunnet som naturlige eller rettferdige. Dette vil også være et argument for at forskjellsbehandling ikke trengs å tas opp i noen større debatt. En tredje respons kan være å ikke bare stille spørsmål ved krenkelsens legitimitet, men presentere en annen maktanalyse. Her kan en alternativ analyse presentere en annen, eller egen gruppe som krenket av den krenkede part (Døving, 2020). En illegitim krenkelse blir da sett på som maktmisbruk, i og med at en krenkelse ofte innebærer en moralsk kritikk av den parten som utførte krenkelsen (Myong, 2021). Reaksjonen kan sees på som en respons til krenkelsen, altså en krenkelse av krenkelsen. Her vil fremstillinger av statusforhold mellom identitetsgrupper bli utfordret (Døving, 2020).

Som nevnt innledningsvis er oppgaven avgrenset til å se på den offentlige debatten der krenkelse skaper sterkeste reaksjoner. Dermed er det sistnevnte situasjon som vil være mest aktuell, der det å ta opp krenkelser igjen krenker andre. I en slik uenighet mellom grupper kan identitetsmarkører og ulikhet mellom gruppene trekkes frem som årsaker for krenkelsen. En samlebetegnelse for politikk som nettopp tar for seg forskjellsbehandling mellom identitetsgrupper og som også knyttes til ordet krenkelse her i Norge, er begrepet identitetspolitikk (Thorsen, 2021).

Identitetspolitikk og identitet i offentlig debatt

Identitetspolitikk har blitt brukt som en samlebetegnelse for å beskrive status-baserte sosiale bevegelser og rettighetskamper. Noen store fellestrekk for sosiale bevegelser som sees på som identitetspolitiske er at identitet og kultur har hatt en sentral rolle i bevegelsenes politikk, og gruppens kulturelle status og deres erfaringer basert på gruppetilhørighet har plass i politisk argumentasjon og politiske mål (Bernstein, 2005). Eksempler kan være antirasistiske bevegelser, sosiale bevegelser for kvinners rettigheter og rettighetskamp knyttet til seksuell

legning og kjønnsidentitet. Andre grupper som også har blitt betegnet som identitetspolitiske er miljø-, og fredsbevegelser, og også nasjonalistiske eller religiøse rørelser som fascistiske eller islamistiske gruppebevegelser. Begrepet identitetspolitikk har altså blitt assosiert med forvirrende mange politiske saker og har fått en variasjon av betydninger og konnotasjoner knyttet til seg (Bernstein, 2005). Identitetspolitikk er dermed ikke en klar politisk retning og har heller ikke en klar analyseramme. Likevel har begrepet siden slutten av 70-tallet, da det i akademisk sammenheng først ble brukt, fått sterkt fotfeste både i politiske analyser og offentlig debatt.

I Norge er det ytringer mot rasisme, stemmer i transdebatten, skeiv politikk og kvinnebevegelse som i størst grad har blitt koblet mot identitetspolitikk (Myong, 2021; Thorsen, 2021). Dette stemmer overens med en tidlig akademisk og internasjonal bruk av ordet identitetspolitikk, der bevegelsene eller ytringene som oftest har vært tilknyttet minoritetsgrupper og rettighetskamper (Bernstein, 2005). Etersom begrepet har blitt mer brukt, har også flere politiske grupperinger blitt trukket inn under kategoriseringen. Dette hvis en kategoriserer identitetspolitikk som sentrert rundt kultur og identitetsgrupper, og at krenkelser av gruppen ofte løftes frem i den politiske argumentasjonen (Bernstein, 2005). Stemmer som identifiserer seg som del av en kamp for ytringsfrihet i Norge, bruker blant annet argumentasjon hvor politisk gruppetilhørighet og kultur for ytringsfrihet trekkes frem i hovedargumenter. Her presenteres egen gruppe som krenket ved innskrenking av ytringsfrihet (Døving, 2020).

Begrepet identitetspolitikk kan romme mye og ordet har i den offentlige debatten fått forskjellige normative betydninger som gjør det vanskelig å identifisere hva som legges i begrepet i hver enkelt sak (Thorsen, 2021). Hvis en tolker begrepet identitetspolitikk i bredeste forstand er det godt mulig at de fleste partier i Norge har innslag av identitetspolitisk argumentasjon. Likevel har begrepet blitt brukt mye om spesifikke sosiale bevegelser, som feministiske, skeive og antirasistiske bevegelser, uten at begrepet, eller formening om bevegelsene kommer frem i standpunkt eller tydelig argumentasjon. I de neste avsnittene vil det presenteres et par av de normative slutningene om identitetspolitikk som gjentakende kommer opp i den norske debatten. Disse sees på som relevante på grunn av den tette koblingen mellom krenkelse og begrepet identitetspolitikk, der krenkelse sees på som tilknyttet identitetsfokuset. Det vil også trekkes linjer til akademiske kommentarer som ikke har utgangspunkt i identitetspolitikk eller krenkelse i Norge, men som stiller lignende

spørsmål. De påstandene som tas frem her vil brukes som utgangspunkt for diskusjonen senere i oppgaven.

Identitetsfokus som splittende

Noe av motstanden som har blitt rettet mot identitetspolitikk er at fokus på identitet også er et fokus på ulikheter mellom mennesker, og at det i like stor grad som identitetsforståelsen samler grupper, også tegner opp grenser og forsterker forskjeller mellom grupper. Tendens til splittelse blir tatt frem som problematisk både mellom grupper som har motstridende politiske interesser, og innad i egen identitetspolitiske bevegelse (Goffeng, 2020; Iversen, 2020).

Motstanden som har blitt presentert i norsk offentlig debatt overlapper med kritikk fra akademikere, der en fra flere teoretiske hold kritiserer identitetspolitikk for å ha en essensialistisk identitetsforståelse (Bernstein, 2005). En essensialistisk identitetsforståelse blir her satt i kontrast til en sosialkonstruksjonistisk identitetsforståelse (Berg-Sørensen et al., 2010). Med en essensialistisk identitetsforståelse menes at identitet blir presentert som noe essensielt, noe fast som eksisterer i en gitt form, ikke som noe som er sosialt skapt og mulig å endre (Berg-Sørensen et al., 2010). Ved å skape sosiale samhold på bakgrunn av én identitet blir gruppeidentiteten gitt mye makt, og identiteten presenteres som satt og virkelig. Denne essensialistiske fremstillingen sees på som utfordrende, da skillene mellom grupper følgelig blir rigide og faste (Vik, 2021).

Splittende mellom støttespillere. I norsk debatt har problematisering av splittelse mellom støttespillere og splittelse mellom deltakere i samme politiske gruppe i hovedsak blitt rettet mot den sosialistiske venstresiden (Iversen, 2020). Dette har blant annet hatt sammenheng med politisk fokus på inkludering av minoritetsgrupper og tematisering av diskriminering i Norge. Blant annet blir det tematisert hvordan forskjellige identitetsgrupper kan bli utsatt for forskjellig type diskriminering, og hvordan mennesker som er kategorisert inn i flere grupper blir utsatt for ulike former for forskjellsbehandling. I feministisk akademisk litteratur kalles dette fenomenet for interseksjonalitet (Crenshaw, 1989). For eksempel kan diskriminering skje på bakgrunn av identitetskategorien kvinne, eller på grunn av mørk hud. Den strukturelle forskjellsbehandlingen og stereotypene som følger identitetskategoriene er forskjellige og hvilken identitetskategori som er årsak til diskriminering vil variere ut ifra situasjon. En kvinne med mørk hud kan for eksempel

oppleve å bli forskjellsbehandlet fordi hun er kvinne, fordi hun har mørk hud, og fordi hun er en kvinne med mørk hud (Crenshaw, 1989).

Det interseksjonelle perspektivet er i utgangspunktet presentert som en måte å synliggjøre ulik strukturell diskriminering av forskjellige identitetsgrupper, og hvordan diskriminering kan overlape på tvers av identiteter og identitetsgrupper. Etter hvert har det interseksjonelle perspektivet blitt mye brukt både på samfunnsnivå og individnivå for å identifisere diskriminering, også utenfor academia (Phoenix & Pattynama, 2006). Det har blitt trukket frem som en utfordring at presentasjon av diskriminering kan få mye plass, og at et fokus på forskjeller i intensitet eller styrke mellom ulike former for diskriminering kan fremstå konkurransepreget (Farahmand, 2018). Her blir i så fall diskrimineringen eller krenkelsen sett på som så viktige for saken at det kan tolkes som en styrke jo flere diskriminerte kategorier en kan identifisere seg med. Slik mener en at identitetspolitikken og krenkelsens fokus på individers diskriminering kan være med på å skape avstand mellom grupper i større sosiale bevegelser (Kjos, 2018).

Et annet argument er at identitetsgruppene blir så essensialistiske i sin fremstilling at identitetskategoriene brukes som eksklusjonskriteria for støttespillere eller andre personer som identifiserer seg med gruppa (Phoenix & Pattynama, 2006). En presenterer da den subjektive opplevelsen som diskriminert så identitetsmessig inngripende at ingen som ikke har opplevd diskrimineringen på samme måte kan forstå (Åmås, 2019). Dermed mener en at medlemmer av andre identitetsgrupper vanskelig kan være reelle støttespillere. Dette gjelder både mellom overlappende identitetsgrupper og grupper som blir satt opp mot hverandre. Ett eksempel er transkvinner som blir ekskludert fra kvinneorganisasjoner fordi en mener at de som er født med mannlige kjønnsorganer ikke kan ha opplevd den samme forskjellsbehandlingen og de samme rammene som kvinner med kvinnelige kjønnsorganer har blitt sosialisert inn i (Engebretsen et al., 2017). Den samme argumentasjonen blir også brukt for å stille spørsmål om menn kan være støttespillere i feminisme (Therkildsen, 2021), eller om hvite er i stand til å forstå hvor gjennomgripende rasisme kan være i samfunnet (DiAngelo, 2018).

Splittende mellom motstandere. Mellom grupper med motstridende interesser har identitetsfokus blitt kritisert for å fremheve forskjeller og heller være med på å polarisere debattklimaet enn å skape rom for meningsbrytning (Emblemsvåg, 2019). Det å ta opp krenkelser blir dermed sett på som forsterkende for uenighet. Noen av de akademiske tekstene som kategoriserer identitetspolitikk som essensialistisk i sitt syn på identitet, legger også vekt

på at identitetspolitikken gruppefokus forsterker gruppekategoriene (Bernstein, 2005). Splittelse blir trukket frem som konsekvens, og samhold basert på krenkelse og marginalisering blir kritisert for å være separatistisk og ødeleggende for samhold (Gitlin, 1995).

I en sosialkonstruksjonistisk tilnærming argumenterer en for at et dikotomisk syn på gruppeatferd, som tar utgangspunkt i to polariserte gruppeidentiteter, vil være med på å gjenspeile forskjellen mellom grupper, og forsterke disse (Butler, 1990/1999). I diskusjoner der polarisering presenteres som meningsmotstand, uten at den bakenforliggende argumentasjonen blir utforsket nærmere, vil også diskusjonen bære preg av dette. Her blir grupper fremstilt som like, men samtidig diametralt forskjellige (Hermansen, 2020). Likheten ligger i at gruppene opplever en form for krenkelse, og prøver å formidle dette, men konfliktbildet og gruppeforskjellene blir da presentert som polarisering. Gruppene kan da fremstå som jevnbyrdige radikale, helt på hver sin ende av et tosidig spekter (Rossavik, 2021). Her kan for eksempel antirasistiske og innvandringskritiske grupper presenteres sammen som konfliktgrupper, uten at den bakenforliggende politiske posisjonen til bevegelsene blir drøftet (Hermansen, 2020). Dette til tross for at gruppene i utgangspunktet ikke trenger å være i dikotomisk konflikt, men at forskjeller i verdier, normer og samfunnsforståelse er for stor til å skape enighet i debatten. Politisk sak eller begrunnelse av normative slutninger kan da gå under radaren, og polariseringen og uenigheten i seg selv blir hovedfokus.

Et eksempel på dette er debatten i Dagsnytt 18 den 19.03.2018 der tematikken var «Splittende innvandringsdebatt» (Solvang, 2018; Svaar, 2018). Her ble representanter fra de to alternative mediesidene document.no og resett.no, som selv betegnet seg som realister i innvandringsdebatten, møtt av to som tok til orde for et ikke-rasistisk debattklima. Debatten kom etter at den tidligere justisministeren Sylvi Listhaug ble presset til å forlate sin regjeringspost på grunn av en omstridt facebookpost (Brekke et al., 2018). Posten var tilknyttet innvandringsdebatten, og posten, sammen med justisministerens atferd etter at posten ble problematisert, ble betegnet av mange som splittende (Hoel, 2018; Svaar, 2018). Debatten på Dagsnytt 18 skulle diskutere hva som var årsaken til den opphetede debatten, men endte med å selv bli temperamentfull (Rolness, 2018; Trædal, 2018). Gruppeidentiteten deltakerne selv tok, sto ikke i direkte konflikt, men ble satt i opposisjon i hvordan de adresserte hverandre. De som tok til orde for et antirasistisk språkskifte anklaget motdebattantene for å publisere rasistisk innhold på sine nettsteder, mens de som identifiserte seg som realister anklaget motdebattantene for å drive med følelsesfull moralsk hets.

Motsetningene og de politiske uenighetene som var underliggende i gruppenes kategorisering av seg selv og hverandre ble ikke adressert.

Identitetsfokus som følellesstyrt

Tett relatert til argumenter om splittelse ligger også følelsene (Helseth, 2018). Identitetspolitikken og spesielt krenkelsen blir av flere kategorisert som følellesstyrt (Gressgård, 2019). Dette trekkes frem som problematisk for den politiske debatten, da en tenker at spesielt sinne og følellesstyrte anklagelser er med på å skape avstand mellom debattanter. Følelser blir dermed sett på som noe av årsaken til polarisering og splittelse som er nevnt ovenfor (Tjønneland, 2017). Eksempelet med debatten fra dagsnytt 18 er også her relevant, da noe av det den fikk mest kritikk for i ettertid, var nettopp hvor opphetet debatten ble. Spesielt den ene debattanten som argumenterte mot spredning av rasistiske alternative nyhetssaker ble tydelig provosert, og innrømte etterpå at han hadde debattert «hardt, hissig og uforsonlig» (Trædal, 2018).

I tillegg til at sinne har blitt trukket frem som utfordrende i presentasjon av krenkelse, har også sårbarheten og tristheten som ligger i det å ha bli krenket fått motstand. Presentasjon av en krenkelse likestilles her med det å se på seg selv som et offer, og dermed ta en offerrolle (Tjønneland, 2017). Dette har blitt argumentert for å være fortiende for motparten. I politiske analyser har det blitt kommentert at samholdet i de gruppene som kategoriseres som identitetspolitiske kan være bygget på et narrativ om egen gruppe som marginaliserte og gjort urett mot, noe som har blitt kalt «language of victimhood» (Gitlin, 1995), eller offerrollespråk. Gitlin, som har presentert dette, mener dette språket og den sårheten og bitterheten som følger det, er noe av det som har gjort debatten i USA polarisert. Fokuset på urett mellom identitetsgrupper blir sett på som ødeleggende for politisk samtale, og en mulig årsak til at meningsmotstandere slutter å snakke med hverandre (Gitlin, 1995).

Krenkeshysteri. Ordet krenkeshysteri, som tidligere har blitt nevnt, gir et diskursivt inntrykk av hva slags emosjonelle konnotasjoner som ser ut til å kobles opp mot krenkelsesbegrepet her i Norge. Hysteri er en eldre og utdatert sykdomsbetegnelse som har blitt brukt for å diagnostisere dramatisk atferd og uttrykk for sterke og ukontrollerte følelser (Skålevåg & Malt, 2019). Navnet kommer fra «Hystera» som betyr «Livmor». Livmoren var relevant fordi overemosjonell atferd ble sett på som kvinnelig, og en tenkte dermed at en god sykdomsforklaring kunne være en vandrende livmor (Skålevåg & Malt, 2019). Selv om hysteri i dag ikke direkte blir forbundet med kvinnen eller livmoren, blir det fremdeles brukt

for å betegne emosjonell overdrivelse. Å bruke begrepet krenkelseshysteri impliserer at noen har blitt såret eller fornærmet og reagert emosjonelt til en grad som ikke samsvarer med den aktuelle saken eller hendelsen.

I søk gjort i mediabasen Retriever ble det funnet 256 artikler med ordet «krenkelseshysteri» siden 2017. Eksempler på saker som ble knyttet til et større krenkelseshysteri var reaksjoner på at finansminister Siv Jensen kledde seg ut i indianerkostyme for en fest i finansdepartementet (Stavanger Aftenblad, 2017), reaksjoner på at programleder Tore Sagen under sitt radioprogram på P3 som fremførte en rasistisk tirade på spøk (Olsson, 2019), kritikk av nye reklamer for produktet Joikaboller med den samme stereotypiske fremstillinger av det samiske som tidligere (Hultgreen, 2020), og reaksjoner på en reklamefilm fra Telia der en kvinne fremstilles som frigjort fordi hun kaster hijaben sin (Sjøli, 2019). De fleste artiklene kom altså som motreaksjon til ulike debatter om rasisme i Norge, enten angående representasjon av mennesker med mørk hud, samisk kultur, eller islamsk tro. Som oftest var det i tekstene en anklage om at den krenkede parten var lettkrenket, eller så var artiklene skrevet som et forsvar etter at andre hadde betegnet saken som et «krenkelseshysteri». De få resterende artiklene var for det meste artikler som diskuterte ordskiftet på et metanivå. At det i hovedsak er tematisering av rasistisk krenkelse som har utløst anklager om overdreven krenking kan tyde på at denne tematikken er følelsesladet for mange. Dette både for personer som offentlig ytrer seg mot rasisme, og for de som reagerer på utspillene og kategoriserer ytringene som overdrevne.

Teori

I teoridelen vil det i hovedsak gjennomgås tre teorier. George Herbert Mead med sin introduksjon til symbolsk interaksjonisme vil presenteres først, da denne teorien historisk sett har hatt mye å si for hvordan en ser på den sosiale konstruksjonen av selvet (Charon, 2010). Denne teorien vil senere tas frem som et utgangspunkt for å se krenkelsen i et større sosialt perspektiv, og å gi en tolking av den subjektive prosessen i selvet. Deretter vil Tajfels og Turners sosiale identitetsteori og kategoriseringsteori trekkes frem (Tajfel, 1978b). Sosial identitetsteori har blitt mye brukt for å forklare gruppedannelse og gir et bilde på hvordan gruppedannelser også kan være med på å skape og opprettholde konflikter mellom grupper. Her får sammenligning mellom grupper en sentral rolle, noe som kan brukes for å se på krenkelse mellom grupper. Posisjoneringsteori presenteres til slutt, og gir en tolkningsramme av identitet og mellommenneskelig samspill som har stort rom for bevegelse (Davies & Harré, 1990). Narrativet om en selv og om andre blir her viktig, og posisjonene en tar i forhold til hverandre. Teorien tematiserer også moral, og i lys av koblingen som har blitt gjort mellom krenkelse og moral blir dette aspektet sett på som nyttig.

Det hadde vært spennende å se på flere teorier for å kunne tolke debatten rundt krenkelse fra andre innfallsvinkler, men for at oppgaven ikke skal bli for stor velges det å se på tre. Teori om sosial dominans er en av teoriene som kunne vært aktuell for å utforske krenkelse, da spesielt sosiale prosesser som opprettholder skiller og maktforhold mellom identitetsgrupper (Sidanius & Pratto, 2001). I en videre analyse, med en dypere undersøkelse av maktbalanse og dynamikk mellom gruppene, kunne denne teorien vært relevant. Her kunne også teorier som omhandler sosial rettferdighet og sosialt stigma være nyttig (Crocker et al., 1998), dette blant annet for å se nærmere på hvilke moralske prinsipper som viser seg gjeldende i menneskers vurdering av rettferdighet (Tyler & Smith, 1998). De tre teoriene som til slutt ble valgt: symbolsk interaksjonisme, sosial identitetsteori og posisjoneringsteori, ble plukket ut på grunn av sine forskjellige, men samtidig beslektede identitetsforståelser. For å se på den offentlige krenkelsen, og hvordan krenkelse kan være del av et konfliktbilde, ble det viktig å finne teorier som så på selvet som en del av et større samfunnsbilde. Spennet i år mellom teoriens lansering ble også vurdert som nyttig, da noen av teoriene er godt brukt og har vært gjeldende i faget over lang tid, mens andre er nyere og å se på som lette i sitt fotfeste. Posisjoneringsteorien ble her valgt som den nyeste teorien på grunn av at dens nærhet til tidsperioden, og også på grunn av dens røtter i poststrukturalisme, en retning som er tett knyttet flere bevegelser som sees på som identitetspolitiske.

Symbolisk interaksjonisme

George Herbert Mead presenterte i løpet av 1920-tallet en teori som både var inspirert av, men også et motforslag til Watsons behaviorisme. Både Mead og Watson så til pragmatismen, der det menneskelig målbare blir presentert som menneskets konsept av et objekt (James, 1967). Her argumenteres det for at den observerbare atferden til mennesket er det eneste som sikkert kan observeres og måles. Watson med sin behaviorisme brukte dette som utgangspunkt for å ekskludere indre bevissthet som relevant for psykologien (Schneider & Morris, 1987), men Mead mente at denne tolkningen av pragmatismen var for instrumentell og snever (Mead, 1934). I motsetning til Watson la han vekt på at mennesket for å ta inn det målbare objektet, også skaper seg et indre konsept av objektet. Han la altså ikke bare vekt på det objektive målbare, men menneskets subjektive konseptualisering av det objektivt målbare. Mead mente at den interrelasjonelle atferden en kan observere er en konsekvens av meningsfull kommunikasjon mellom mennesker, og at mennesket drives av indre forståelse og symbolikk. I motsetning til Watson mente han altså at mennesker først og fremst styres av det sosiale fellesskapet (Mead, 1934).

Meads teori har i ettertid blitt utgangspunktet for retningen symbolsk interaksjonisme, der Meads syn på kommunikasjon, symboler og selvet har vært viktig. Sentralt i teorien ligger den sosiale forståelsen av mennesket. Mead mente utviklingen av et mer komplisert selv med selvbevissthet er noe som er helt spesielt for mennesket, og at denne utvidelsen av selvet skapes av den større sosiale virkeligheten vi tar del i (Mead, 1934). Ved gjentatte møter med andre, gjennom bruk av språk og symbolikk, lager vi oss et bilde av samfunnet og mellommenneskelig interaksjon. Over tid skaper vi en forståelse av sosiale rammer i forskjellige omgivelser og omstendigheter. Summen av oppfatningen om hva andre tenker, føler og handler blir av Mead betegnet som «den generelle andre». Den generelle andre representerer vår subjektive opplevelse av den sosiale virkeligheten, og danner grunnlaget for selvet (Mead, 1934).

«Jeg» og «Meg». Mead bruker begrepsparet «jeg-et» og «meg-et» for å vise den sosiale endringsprosessen der selvet kan bli bevisst seg selv, og dermed også gjøres til gjenstand for utvikling. Internalisering og indre organisering av «den generelle andre» skaper det større «meg-et» (Mead, 1934). Dette «meg-et» er samfunnets og omgangskretsens normer og regler som er gjort til ens egne, og som utgjør det sosiale selvet med tilhørighet og ettergivenhet. «Jeg-et» derimot, er ifølge Mead den rene tilstedeværelsen av individet, og utspiller seg i den enkeltes spontane reaksjoner på omgivelsene (Mead, 1934). I og med at

«jeg-et» er en reaksjon på omgivelsene er det også en reaksjon på den generaliserte andre og «meg-et», og gir dermed en mulighet for endring av selvet. I «jeg-et» og tilstedeværelsen oppfatter en ikke seg selv mens en interagerer med andre, da «jeg-et» er den reaktive utfoldelsen av bevisstheten, subjektivt ubevisst seg selv. Først når den spontane interaksjonen som skapes av «jeg-et» er i fortid, blir det en del av «meg-et», og kan eventuelt settes i sammenheng og vurderes av en selv (Mead, 1934). Slik kan selvet utvikles og endre seg, gjennom interaksjon og meningsfull kommunikasjon med andre. Gjennom «jeg-ets» spontane tilstedeværelse og kreative reaksjon på den generelle andre, og den kontinuerlige lagringen og organiseringen av den generelle andre som skjer i «meg-et» (Mead, 1934).

Selvet som objekt. Selvbevisstheten hos mennesket blir av Mead beskrevet som en objektgjøring av seg selv. Ved en innarbeiding av «den generelle andre» og oppfatning av andres meninger og holdninger vil en også etter hvert utvikle et bilde av hvordan andre oppfatter en selv. Man vil se seg selv slik en tror andre ser på en selv, og slik skape et bilde av seg selv som objekt (Mead, 1934). Måten en ser på seg selv kan dermed endre seg, alt etter hvem man møter igjennom livet, og hvilket «generelle andre» en har skapt seg. Mead trekker blant annet frem forskjell på lek og spill som eksempel på hvordan selvbevisstheten utvikler seg (Mead, 1934). Mens en i leken kan utfolde seg fritt og uten tanke på hvordan andre reagerer på en selv, må en i spillet være bevisst reglene og andres og ens egen rolle. Organiseringen og forståelsen av spillereglene mellom spillerne fører til at en klarer å se spillet og sin egen rolle utenfra (Mead, 1934).

Satt i subjektiviteten. Selv om en ifølge Mead møtes i kommunikasjonen og slik tar del i et større fellesskap, mener han også at hvert individ er satt i sin subjektivitet og sin oppfatning av verden (Mead, 1934). Gjennom å ta del av flere grupper og flere fellesskap kan man utvide sitt syn og sitt perspektiv, og en kan i stor grad ha et overlappende perspektiv med andre en deler gruppe med. Likevel vil man som subjekt alltid se ting fra ens eget perspektiv. Mennesket møtes først når en enes i språklige og konseptuelle symboler, og det er også dette som driver samfunnet fremover. I og med at subjektet er til som en del av et større fellesskap vil også samfunnet, kommunikasjonen og symbolene endre seg i takt med at vi endrer oss som individer (Mead, 1934).

Endring. Mead presenterer hvordan enkeltpersoner ved å være til i et fellesskap, og med sitt «jeg» (sin reaksjon på den generelle andre), også endrer fellesskapet. Han kommer med flere eksempler på dette. Blant annet presenterer han hvordan samfunnet som helhet er eier av «sannhet om fortid og fremtid» og dermed også moralen (Mead, 1934). Han mener at

et individ alene kan endre samfunnet, så lenge individet kan forstå fortid og fremtid, og utfordre samfunnets satte moral. I likhet med hva Habermas noen år senere presenterte, også inspirert av Pierce og den amerikanske pragmatismen (Arens, 1994), vektlegger Mead det rasjonelle utgangspunktet som må til for endring av fellesskapet. Rasjonaliteten presenteres her som tilknyttet en større historisk forståelse:

«A person may reach a point of going against the whole world about him; he may stand out by himself over against it. But to do that he has to speak with the voice of reason to himself. He has to comprehend the voices of the past and of the future. That is the only way in which the self can get a voice which is more than the voice of the community. As a rule we assume that this general voice of the community is identical with the larger community of the past and the future; we assume that an organized custom represents what we call morality. The things one cannot do are those which everybody would condemn. If we take the attitude of the community over against our own responses, that is a true statement, but we must not forget this other capacity, that of replying to the community and insisting on the gesture of the community changing. We can reform the order of things; we can insist on making the community standards better standards.» (Mead, 1934, s. 168)

Et annet eksempel på endring som blir løftet frem er hvordan en politiker kan legge frem et forslag til samfunnsendring, og hvordan denne endringen vil tolkes av både politikeren og av folket. Mead legger her vekt på hvordan en sosial endring kan eksistere i rasjonell og symbolsk form hos individet som ønsker seg endring, dette også før endringen er satt ut i livet (Mead, 1934). Ved at en allerede har en forståelse av det sosiale fellesskapet og en selvbevissthet av seg selv i relasjon til andre, vil dette kunne påvirke den sosiale interaksjonen. Slik vil «meg» og oppfattelsen av «den generelle andre» allerede være farget når en presenterer sin visjon, og «jeg-et» i sin kommunikasjon bli påvirket. Dette poengteres også når Mead argumenterer for at individer som tenker annerledes, bare ved sin tilstedeværelse kan påvirke og endre grupper (Mead, 1934).

Filosofisk rammeverk. Tankene Mead hadde om selvet og samfunnet for vel 100 år siden, blir i nyere amerikansk sosialpsykologi kanskje i større grad kategorisert som filosofiske og sosiologiske tekster enn psykologiske (Aboulafia, 2020). Likevel vil det her argumenteres for at det er en innsiktsfull teori å diskutere, noe det også i en historisk og europeisk tradisjonell forståelse av psykologifeltet er større enighet om. Meads hypoteser om selvet og selvforståelsen er en generell teori, som gjør den vanskelig å falsifisere eller bekrefte, men som i sin symbolikk er interessant å ha med. Den symbolske interaksjonismen

har hatt stor påvirkning på senere teorier, og gir et bilde av at et individ selv i sin subjektivitet er et produkt av et større samfunn, og dermed ikke kan sees i løsrivelse av dette (Blumer, 1966).

Sosial identitetsteori

Utover 1970-tallet utviklet Tajfel og hans elev Turner en teori om gruppedannelse og skapelse av sosial identitet. Denne ble kalt sosial identitetsteori, og er en teori som i dag er mye brukt for å forklare identitet og gruppetilhørighet. Tajfel hadde tidligere vært opptatt av fordommer og stereotypier, da spesielt de kognitive aspektene ved disse fenomenene, noe han tok med seg videre i sosial identitetsteori (Hogg & Williams, 2000). Teorien sprang ut fra en rekke gruppeeksperiment rundt holdninger og atferd mellom grupper (Tajfel, 1970). De fant at grupper de satt sammen selv med tilfeldige eller relativt ubetydelige kriterier forskjellsbehandlet hverandre. Tajfel reagerte på at skapelsen av en in-gruppe så ut til å automatisk også skape en ut-gruppe. Ikke bare favoriserte man sin egen gruppe, men nedrangeringen av den andre gruppen så ut til å følge med. Dette fikk Tajfel og kollegaer til å tenke at forskjeller mellom grupper, som historisk og kulturell bakgrunn, økonomiske forutsetninger og politisk syn, ikke kan være hele forklaringen til at det i oppstår større konflikter, men at det ligger noen psykologiske prosesser til grunn i tillegg (Tajfel, 1970).

Grupper med negativ eller positiv valør. Tajfel og Turner definerte en gruppe som individer som oppfatter seg som tilhørende av en felles sosial kategori, og som også til en viss grad er emosjonelt tilkoblet denne delte kategorien. Individene som oppfatter seg som tilhørende til gruppen vil også ha en viss enighet om gruppens valør og hva et medlemskap består av (Tajfel & Turner, 1979). Denne valøren er viktig i sosial identitetsteori, da en av de generelle antakelsene som ligger til grunn for teorien er at alle individer higer etter et positivt ladet selvbilde (Tajfel, 1978c). Alle grupper har i relasjon med andre grupper positive eller negative valører knyttet til seg, og disse valørene vil til sammen være utslagsgivende for et individs helhetlige selvforståelse (Tajfel & Turner, 1979).

Sammenligningen kritisk. Sammenligningen mellom grupper og valørene som kommer ut av dette, ligger sentralt i teorien. Sosial identitetsteori bygger på Festingers teori om sosial sammenligning (Festinger, 1954), men der Festinger fokuserte på individuelt samspill tar Tajfel dette videre til at grupper og gruppesamhold blir til i sammenligning med andre grupper. Den sosiale identiteten som oppstår hos medlemmene i en gruppe blir sett på som drivkraften for sammenligning, og gruppetrekk og kategoriseringer som skiller seg ut i

konkurransen med andre grupper, blir del av og forsterker medlemmenes sosiale identitet. Det ideelle for skapelsen av en positiv sosial identitet er altså å være del av en gruppe som skiller seg positivt ut fra andre grupper. I denne prosessen vil en også i mer eller mindre grad ha et behov for å vurdere andre grupper mer negativt, for å støtte egen idé om at gruppen en selv tilhører er bedre. Sosial identitetsteori vektlegger dermed både et behov for å være del av en gruppe, men også et behov for å skille seg ut, og konkurrere om gruppestatus (Tajfel, 1978b).

Forskjell på det sosiale og det individuelle selvet. Det har vært viktig for teoretikerne innen sosial identitetsteori å presisere at det er forskjell på det sosiale selvet og det individuelle selvet. Tanken om at atferd og holdninger i grupper kan være kvalitativt forskjellig fra enkeltsamspill mellom individer var noe av det som skilte denne teorien fra andre mer individfokuserende teorier innen sosialpsykologi da den oppsto (Hogg & Williams, 2000). Tajfel satte interindividualatferd og intergruppeatferd på et spekter, der atferd basert bare på interaksjon mellom individer og interaksjon bare som deltakere av grupper ble plassert på hver sin ekstreme ende av et kontinuum (Tajfel, 1978a). Han mente at nesten ingen form for kontakt mellom mennesker skjer bare mellom individer uten at gruppetilhørighet på noen måte spiller inn, og presenterte dermed denne enden av spekteret som lite relevant. Det meste av sosial interaksjon mente han derimot skjedde en plass i midten, der vi både interagerer som individer, men også er påvirket av gruppetilhørighet. Jo nærmere en sosial situasjon er tilknyttet ekstrem gruppetilhørighet, jo mer like og uniforme vil individene i gruppen presentere seg, og jo nærmere situasjonen er til individ-enden av skalaen, jo mer variabilitet vil medlemmene i en gruppe vise (Tajfel, 1978a). Det samme kontinuumet påvirker atferd mot utgruppe. Jo nærmere den sosiale interaksjonen er knyttet ekstrem gruppetilhørighet, jo mer vil en interagere som grupperepresentanter, noe som også i større grad kan føre til konflikt eller diskriminering mot utgrupper (Tajfel, 1978a).

Sosial forståelse og strategi. Samspillet mellom mennesker og grupper avhenger dermed ifølge Tajfel av den opplevde konkurransen mellom gruppene, og hvilke strategier gruppene bruker for å hevde seg (Hogg & Williams, 2000). Hvilken strategi som brukes vil påvirkes av hvordan gruppeinteraksjonen tolkes, og hvordan de sosiale dynamikkene oppfattes. Denne subjektive forståelsen av det sosiale landskapet kaller Tajfel og Turner for «Social belief structures». De sosiale forståelsesstrukturene består blant annet av opplevelse av: a) gruppers relative status b) stabiliteten for statusforhold, c) legitimiteten av statusforholdene, og d) permeabiliteten for grensene mellom gruppene, altså muligheten for å flytte seg fra en gruppe til en annen (Hogg & Williams, 2000). Beslektet til de sosiale

forståelsesstrukturene rundt gruppesammensetning, har begrepet «entitativity» senere blitt brukt for å si noe om hvordan opplevelser av gruppesamhold utvikler seg i intensitet (Hogg et al., 2007; Igarashi & Kashima, 2011).

To sosiale forståelsesstrukturer som Tajfel og Turner trekker frem er forståelsesstruktur av «sosial mobilitet», og forståelsesstruktur av «sosial endring». Disse eksemplifiseres fordi Tajfel og Turner tenker de kan ha en kausal virkning på om mennesker interagerer som individer eller som grupprepresentanter (Tajfel & Turner, 1979). Tajfel og Turner mener at med en samfunnsforståelse av «sosial mobilitet», der forståelsesstrukturen er bygget på at det er lett å flytte seg fra gruppe til gruppe og statusforhold mellom grupper er sett på som legitime, vil interaksjon i større grad være basert på individrelasjoner. I en samfunnsforståelse av «sosial endring» vil grensene mellom gruppene i større grad være rigide, statusen mellom grupper vil være satt og legitimiteten til statusforholdene vil være utfordret (Tajfel, 1978a). En samfunnsforståelse som heller mot «sosial endring» vil dermed ha større potensial til gruppekonflikter, spesielt hvis gruppehierarkiene blir oppfattet som illegitime.

Sosial forståelse i stratifiserte samfunn. I Tajfel og Turners artikkel fra 1979 kommer de med en hypotese for å forstå hvordan samfunnsforståelse og gruppeprosesser på kort tid kan endres i samfunn som har klare hierarkiske skiller mellom grupper av mennesker, såkalte stratifiserte samfunn som de kaller det. Her viser de til hvordan folkegrupper som i lang tid har vært utsatt for diskriminering kunne vise positive holdninger til makthavende gruppe, og på det viset internalisere den makthavende gruppens etnosentrisme, og anrette seg diskriminerende styresett og politikk (Tajfel & Turner, 1979). Tajfel og Turner tolket dette som at legitimiteten i styresettet var så satt og kraftig, og gruppene så adskilte, at sammenligning mellom gruppene ikke blir direkte relevant. Her blir teori om relativ deprivasjon trukket inn, en teori som tilsier at mennesker for å beskytte sitt selvbilde heller sammenligner seg med mennesker som er nærme seg selv i sosioøkonomisk status, enn å sammenligne seg selv med mennesker høyere opp i hierarkiet (Tyler & Smith, 1998). Dermed vil det i Tajfel og Turners eksempel være tilstede en del av de samme faktorer som kan gi en forståelsesstruktur av sosial endring, men på grunn av stort og rigid skille mellom gruppene vil ikke direkte konflikt være aktuell.

Videre i hypotesen sin viser Tajfel og Turner til begynnende rettighetskamper på 70-tallet hvor en ser endring i intergrupperelasjoner, hvor diskriminerte grupper i større grad tar avstand fra negative evalueringer av egen gruppe, og mobiliserer til en positiv, mer

etnosentrisk gruppeidentitet. På bakgrunn av disse eksemplene tenker Tajfel og Turner at skjevfordeling av ressurser i et samfunn vil føre til gruppekonflikt, gitt at grupper lavere i hierarkiet tar avstand fra et negativt selvbilde og dermed også tar et oppgjør med gjeldende samfunnsinndeling. Dette vil hos makthavende grupper kreve enten en berettigelse av tidligere sammenligninger mellom grupper, eller nye sammenligninger der en fremdeles som gruppe kommer ut positivt (Tajfel & Turner, 1979).

Avpersonalisering. Tendensen til forsterkning i gruppetilhørighet knytter Turner til kategoriseringsprosessen, og kaller fenomenet for avpersonalisering (Turner et al., 1987). Avpersonalisering består ikke i at den personlige identiteten forsvinner, men at den sosiale identiteten og identifisering med ei gruppe forsterkes, mens de personlige identitetstrekkene blir dempet (Voci, 2006). Dette skjer mens den aktuelle identitetskategorien er aktiv, og kan i en annen situasjon, hvis en annen kategori er aktiv minskes. I hvilken styrke avpersonaliseringen skjer vil variere avhengig av de sosiale forståelsesstrukturene, og hvor viktig den sosiale gruppekategorien er for individene i gruppa (Turner, 2010). I og med at en kan identifisere seg med flere grupper samtidig kan det variere hvilken gruppekategori som er mest aktiv eller tilgjengelig. I lys av Tajfel og Turners hypotese om sosiale forståelsesstrukturer kan en se for seg at hvis et samfunn er nærstående sosial endring, vil også de aktuelle gruppekategoriene som kjemper om legitimitet være spesielt aktive (Tajfel & Turner, 1979).

Den sosiale identitetsteorien har siden 70-tallet blitt mye brukt, og blitt videreført i teorier som på forskjellig vis fordyper seg i prosessene en tenker er aktive i den sosiale identiteten. Turners kategoriseringsteori er et eksempel på dette, men også andre retninger som ser på hvordan gruppetilhørigheten er viktig for selvbildet, eller bekreftelsen av selvet (Swann & Bosson, 2010). Dette fokuset på individets motivasjon til identitetstilhørighet har fått kritikk for å til en viss grad bevege seg bort fra det sosiale gruppefokuset som var viktig for Tajfel og hans kollegaer i utformingen av teorien (Hogg & Williams, 2000). Med et ensidig fokus på individet og gruppetilhørighetens egengevinst for selvet, får blant annet sammenligningsprosessen mellom grupper et mer egosentrisk utgangspunkt og konkurransen synes viktigere. Her kan det være vanskelig å både få frem behovet for sosial tilhørighet, og behovet for å finne distinksjoner mellom en selv og andre.

Sosial identitetsteori tas her med på bakgrunn av den sentrale rollen den har hatt i forståelse av gruppedannelser, og også utspring av konflikter. Teorien har vært gjenstand for mange sosiale eksperimenter, og til tross for at det har vært uenighet rundt hvor viktig

nedrangering av utgrupper er, er skapelsen av positiv gruppetilhørighet i stor grad akseptert (Swann & Bosson, 2010).

Posisjoneringsteori

I artikkelen «Positioning: The Discursive Production of Selves» (Davies & Harré, 1990) lanseres uttrykket «posisjonering» for å forklare hvordan selvet og identitet utspiller seg i kommunikasjon mellom mennesker. Posisjoneringen viser til hvordan vi kan uttale oss direkte eller indirekte om hvem vi er, og at vi dermed språklig utfører en handling der vi posisjonerer oss for eksempel til en rettighet, et ansvar eller en moralsk problemstilling (Davies & Harré, 1990). Teorien ser på hvilken betydning disse diskursive handlinger har, og hvordan interrelasjonelle posisjoneringene skaper narrativ om oss selv. Fokus på diskurs gjør at teorien kan brukes som analyseverktøy for å se på hvordan mennesker, organisasjoner eller andre aktører handler og posisjonerer seg til hverandre gjennom språk (Harré et al., 2009).

Selvet med utløp i narrativ. Posisjoneringen sees på som en kognitiv antakelse av rolle som er kontekstuell og avhenger av hvilke sosiale rettigheter og sosialt ansvar som er aktuelle for et individ eller gruppe (Harré et al., 2009). En kan både påta seg og fraskrive seg ansvar eller rettigheter, men hva som er relevant vil avhenge av situasjonen og den sosiale konteksten, og da også overordnede posisjoneringer (Harré et al., 2009). Ansvaret og rettighetene er gjerne knyttet til person og moral, og vil da variere ut ifra hva som blir sett på som moralsk eller rett for et visst individ eller folk. De diskursive posisjoneringene er til sammen med på å skape historier og kognitive forståelser som er knyttet til selvet eller til en gruppe, og disse narrative sees på som en måte å skape mening. Posisjoneringen, den diskursive handlingen, og narrativet som skapes i en samtale, sees på som et triangel der delene er tett sammenkoblet og påvirker hverandre gjensidig (Moghaddam et al., 2008). Posisjoneringen vil altså avhenge av både narrativet som skapes, og hvordan posisjoneringene som diskursive handlingene utfolder seg. Både narrativet som skapes og de diskursive handlingene vil også kunne endre seg i takt med at posisjoneringer endrer seg. En tenker at både posisjonering og narrativ er relativt flytende, og kan fluktuere flere ganger bare i løpet av en samtale. En kan også skape flere og tvetydige narrativ, avhengig hvordan posisjoneringene tolkes (Harré & Slocum, 2003). Posisjoneringsteori har altså en ganske løs tolkning av identitetsutfoldelse, og mener den kan variere og endre seg alt etter hvilke posisjoner en tar og blir gitt i forskjellige kontekster.

Et eksempel på både å posisjonere seg selv, og også å bli posisjonert av andre kan være Spellemannsprisens utdeling av prisen for beste kvinnelige artist i 2007 (Talseth & Nyhagen, 2008). Susanne Sundfør vant prisen som posisjonerte henne som kvinne, artist, og som bedre enn de andre nominerte i kategorien. Hennes replikk til å vinne prisen var: «Jeg er først og fremst artist, ikke først og fremst kvinne». Slik reposisjonerte Sundfør seg selv som en kommentar til prisutdelernes posisjonering av henne som kvinnelig artist og at kvinneligheten hennes i musikkammenheng ble likestilt og kanskje også vektlagt over hennes posisjon som artist (Talseth & Nyhagen, 2008).

Posisjonering i større konflikt. Eksempelet ovenfor tar for seg posisjoneringen av et individ, men posisjoneringsteori blir også brukt til å analysere grupper, institusjoner eller nasjoners posisjonering (Harré et al., 2009). For eksempel har dette blitt brukt i konfliktsituasjoner, for å forstå hvordan aktørene skaper et narrativ om en selv og en eller flere motstandere, og hvordan posisjoneringer kan være med på å skape, opprettholde eller deeskalere globale konfliktbilder (Moghaddam et al., 2008). Dette blant annet gjennom narrativ om det gode og det onde, helter og fiender. Både i posisjonering av individer og av grupper kan mer overordnede posisjoneringer krystalliseres i mer konkrete roller (Moghaddam et al., 2008). Dette skjer igjennom sosiale institusjoner eller systemer som har makt til å definere rollene. Det kan for eksempel på individnivå være til en utdanningsbestemt rolle som doktor eller elektriker, eller på gruppenivå en rolle som en bedrift eller en nasjon. Krystalliserte roller er utgangspunktet for det moralske aspektet ved posisjonering, et aspekt som ofte er førende i konfliktbilder. Moral kan da sies å bli knyttet til forventet rolle i en gitt situasjon, og avvik kan sees på som umoralsk (Langhove & Harré, 1999).

Hva som er moralsk riktig, og hvilken handling som er ansvarlig i en gitt situasjon vil kunne argumenteres for og bygges opp gjennom posisjonering i et narrativ (Van Langenhove, 2017). Her vil forskjellige krystalliserte roller kunne brukes til å argumentere for hva som er rett eller galt, hva som er ansvarlig for en person eller gruppe å gjøre, eller hvilke rettigheter de forskjellige personene eller gruppene kan gjøre krav på. Moralen er altså tett knyttet posisjoneringen en tar eller blir gitt, og hvordan narrativ om selvet eller handlinger stemmer overens med disse. I en konflikt vil en altså både kunne bygge opp et narrativ om egen posisjonering der en selv eller egen gruppe fremstår som moralske, på samme vis som en kan presentere en konfliktgruppe som umoralske (Moghaddam et al., 2008). Hvordan en presenterer sitt narrativ og hvilke posisjoner en bruker kan imidlertid endre seg, og

argumentasjon eller roller en tar i en konflikt kan dermed også variere og til og med vise seg å være motstridende egen argumentasjon (Harré & Moghaddam, 2015).

Diskusjon

Før oppgaven ser nærmere på om de tre sosialpsykologiske teoriene som er gjennomgått kan bidra til å forklare noe av debatten rundt krenkelsener i det offentlige rom, vil krenkelsen i seg selv undersøkes i lys av teoriene. Deretter vil oppgavens problemstilling utforskes mer direkte. *Kan teorier om sosial identitet bidra til å forklare noe av debatten rundt krenkelse i norsk offentlig ordskifte?* Teorien om sosial interaksjonisme, sosial identitetsteori og posisjoneringsteori vil brukes som utgangspunkt for å undersøke spørsmålet. Som del av dette vil de normative slutningene fra den norske debatten som tidligere har blitt nevnt, om at identitetsfokus er splittende og følelsesladd, trekkes frem igjen.

Tre teoretiske blikk på krenkelsen

For at krenkelsen skal kunne diskuteres i lys av offentlig debatt i Norge, sees det på som relevant å undersøke hvordan krenkelsen i seg selv kan tolkes i de forskjellige teoriene. Her blir de forskjellige teoriens identitetsforståelser viktige for å forstå hva en eventuell krenkelse består av, og hvordan en kan tolke krenkelsen både som en opplevelse og som en reaksjon. Det vil brukes generelle eksempler på krenkelse, basert på mediasøkene på «krenkelseshysteri» som tidligere har blitt presentert. Eksemplene vil som tidligere nevnt ha utgangspunkt i debatt rundt rasisme og ytringsfrihet.

Et krenket «meg», «jeg» eller «generelle andre»

I den sosiale interaksjonismen presenteres «jeg-et», «meg-et» og «den generelle andre» som aspekter av selvet som er grunnleggende for forståelsen vår av oss selv og verden. Disse aspektene i selvet er med på å gjøre selvet dynamisk, men også stabilt. Dette relativt stabile, men også endrebare bildet av seg selv og omgivelsene, muliggjør meningsfull kommunikasjon med andre (Mead, 1934). Som tidligere nevnt bygger teorien også på at våre subjektive opplevelser av verden forblir subjektive. De kan overlape i språket, symbolene og meningen, men den fullstendige forståelsen vil alltid være tolket og skapt av en selv. Hvis det oppstår et stort nok gap i menneskers forståelsen av verden, til at en ikke lykkes med å kommunisere meningsfullt seg imellom, kan en se for seg at dette kan være utfordrende for både «jeg-et», «meg-et» og forståelsen vår av «den generelle andre» (Mead, 1934).

Et angrep, eller urett fremstilling av «meg-et», da både som en fremstilling av seg selv en ikke gjenkjenner seg i, eller en presentasjon av «den generelle andre» som «meg-et» er bygget på, kan en se for seg at utgjør en krenkelse. For eksempel i en sak der noen har skrevet

et innlegg med språk som for mange symboliserer rasistisk tankesett. En leser kan reagere på bakgrunn av at hen i sitt daglige liv opplever en viss grad av forskjellsbehandling på grunn av sin hudfarge, og ser på bruken av rasistiske uttrykk som et samfunnsproblem. Her kan leserens personlige «meg» være utfordret, ved at innlegget bruker språk som har en negativ konnotasjon for en gruppe hen identifiserer seg med som individ og som påvirker hen i sin hverdag. «Den generelle andre» kan være utfordret ved at innlegget ikke passer med det hen oppfatter er allment akseptert å si om andre mennesker, og at innlegget presenterer en virkelighet som hen ikke opplever er sann. Ved at «den generelle andre» og også «meg-et» blir utfordret, vil leseren i sitt «jeg» reagere med krenkelse. Kanskje vil personen i etterkant, når personen har vurdert og identifisert sin egen reaksjon, ønske å skrive et motsvar.

Det er altså «jeg-et» som vil reagere på en interaksjon som utfordrer det «generelle andre» og «meg-et». I utfordringen av «meg-et» kan også forståelsen av en selv som objekt være rammet. Dette hvis det er for stor diskrepans mellom andres syn på en selv som objekt, og egen selvforståelse. Teorien skiller ikke mellom sosial og individuell identitet, og de to fremstår som gjensidig av hverandre. Dermed gir teorien en hypotese for hvordan identiteten som helhet formes. Identiteten kan da forstås som måten individet knytter seg selv til det større fellesskapet, i den subjektive forståelsen og egen oppfattelse av seg selv og andre. Krenkelsen kommer da av en utfordring av identiteten, og den subjektive forståelsen av både verden og en selv.

Krenkelse i sammenligning og sosial identitet

Ser en krenkelse gjennom sosial identitetsteori vil det være naturlig å forstå krenkelsen som en følge av spenning i sammenligningen mellom ens egen gruppe og andres. Med antakelsen om at en som menneske ønsker å tilhøre en gruppe som skiller seg positivt ut fra andre grupper, vil en krenkelse kunne komme av at ens egen gruppe blir tilegnet negative egenskaper (Tajfel, 1978b). Opplevelsen av krenkelsen er dermed å bli påført en negativ valør i lys av egen sosiale identitetsgruppe. En person kan for eksempel oppleve krenkelse ved at den samiske kulturen som hen har tilknytning til blir snakket ned om offentlig. Det samiske blir da sammenlignet med det norske og blir tillagt negative trekk.

Hvis en tenker at alle grupper sammenligner seg med andre på dette viset og ønsker å fremheve seg selv positivt på bekostning av andre grupper, vil krenkelsen være en naturlig del av all menneskelig samhandling. I alle fall så lenge en tenker seg at den enkle tosidige skalaen for valør som presenteres i sosial identitetsteori er gjeldende. Krenkelse i et

samfunnsperspektiv vil være uunngåelig, så lenge ikke alle i et samfunn identifiserer seg i akkurat de samme gruppene. Likevel kan en tenke seg at mengden krenkelser, og plass det tar i en samfunnsdebatt, vil variere på bakgrunn av hvor viktig den sosiale gruppeidentiteten er og hva slags sosiale forståelsesmodeller som er gjeldende. Da hvor emosjonelt tilknyttet samfunnsgrupper er i sine gruppetilhørigheter og hvor viktig forskjellige grupper føler det er å få rettet opp i eventuell negativ valør av egen gruppe. Eksempelvis vil ikke samiske personer alltid uttale seg og kritisere rasismen hvis hen hører et negativt ladet utspill om samisk kultur. Dette kan avhenge av den emosjonelle tilknytningen personen har til det å bli identifisert eller identifisere seg selv som samisk, og hva slags karakteristikk som ilegges identiteten.

Krenkelse som posisjonering

I posisjoneringsteori kan krenkelsen sees på som en reaksjon på en ytre posisjonering av en selv eller en gruppe som ikke stemmer overens med eget narrativ. Oppfattelsen av krenkelsen vil da være selve posisjoneringen av ansvar og rettigheter hvor en selv eller gruppen avviker fra forventningen, og det dermed underliggende kan stilles spørsmål ved moral. Dette vil være tett knyttet narrativet krenkelsen pålegger en, og hva den diskursive handlingen av krenkelsen innebærer. Siden teorien ser på posisjoneringene og narrativet som stadig endrende, trenger ikke krenkelsen eller koblingen til historien om en selv være varig. Maktforholdet mellom krenket og krenker er heller ikke fiksert, og et tilsvarende der en posisjoneres seg selv i forhold til eget narrativ vil for eksempel kunne utjevne balansen. Eventuelt kan den moralske balansen forskyves ved at ansvaret legges på motparten, og en legger frem et narrativ som moralsk posisjoneres krenkeren eller gruppen krenkeren tilhører.

Et eksempel kan være noen som blir anklaget for å ha kommet med et rasistisk utspill. Hvis den anklagede tolker dette som å bli posisjonert som en rasist kan dette føre til en krenkelse. Det så lenge betegnelsen av å være rasist ikke stemmer overens med det narrativet hen har av seg selv, eller med de diskursive handlingene hen mener at egne uttalelsene tilsvarer. Krenkelsen kan dermed ligge i at den aktuelle personen ble tillagt et ansvar om at hen burde ha snakket annerledes om en gruppe mennesker, eventuelt at hen burde hatt andre holdninger. Posisjoneringen stiller personen i et negativt moralsk lys ved at «hen burde visst bedre» eller at «hen er en rasist». Ansvaret som legges i posisjoneringen vil da kunne oppfattes som en fornærmelse, og personlige meninger og holdninger nedrangeres og stilles spørsmål ved. En reaksjon på en slik type krenkelse, kan være å gi uttrykk for hvordan kritikken rammer egen følelse av å trygt kunne ytre seg. En argumenterer altså for

ytringsfrihet. Dette kan snu den moralske balansen, og legger ansvaret over på anklagende gruppe.

Krenkelsen som utgangspunkt for debatt

Noe av det som ser ut til å være gjentakende i både det som kategoriseres som krenkelse og også i reaksjonene på krenkelsen, er spørsmål om hva som er legitime samfunnsnormer, og hvilke krenkelser som er reelle eller problematiske i samfunnet. Subjektforståelsen som en finner i Meads symbolske interaksjonisme kan her sees på som relevant. Mead ser som tidligere nevnt på mennesket som et sosialt subjekt med individuell bevissthet, der bevisstheten er skapt av ens egen sosiale forståelse og tilknytning til det større samfunnet. Dette gir grunnlag for at en tolker og oppfatter verden på forskjellige måter. Det som gir mening for ett menneske trenger ikke å gi mening for et annet, og det som dekker ett menneskes behov trenger ikke å være til hjelp for et annet. Samtidig er vi sosiale vesener som har overlappende tolkninger av verden. Vi interagerer, forstår hverandre, og skaper mening mellom oss. Som subjekter vil altså realitetsforståelsen vår være begrenset, og egne erfaringer er det som ligger til grunn for å tolke og forstå omverdenen, samtidig som samspill og kommunikasjon mellom mennesker er det som gir oss mening. Slik skaper vi felles samfunn med felles normer og regler.

Ved å se på sannheter og forståelser av verden som ufullstendige og sosialt skapte, kan en stille spørsmål ved legitimiteten til enkelte praksiser og regler. En presentasjon av identitet, kultur og moral som skapt mellom subjekter, kan dermed legge grunnlaget for å utfordre tanken om at majoritetens opplevelse av verden er sann. Som Mead trekker frem, så er det lett å trekke slutningen at samfunnets moral er den som er rett og riktig, og deretter føye seg etter denne. Hvis en derimot går ut ifra at mennesker skaper sosiale normer og regler som ikke nødvendigvis er rettferdige eller «riktige», da er den større realitetsforståelsen opp til diskusjon. Implisitt i dette ligger det at både krenkede og krenkende mennesker kan oppleve verden forskjellig, og hva som oppleves som reelt når det kommer til urettferdighet kan variere ut ifra ståsted. Debatten rundt krenkelsen i det offentlige rom kan da forstås som diskusjon rundt hvilke realitetsforståelser som er legitime, og hvilke forståelser som burde vektlegges i politiske avgjørelser.

Forskjeller i forståelser av samfunnet

Realitetsforståelsen mellom grupper og individer blir altså viktige aspekter for å se på krenkelsesdebatten, og samfunnsforståelsen de tre teoriene presenterer blir relevant. Mead er

som nevnt inne på dette når han snakker om samfunnets moral, og en eventuell endring av denne moralen. Her blir overblikket over samfunnsforståelser viktig, både egen subjektivitet og forståelse av «den generelle andre», og en evne til å presentere og rasjonelt forklare hvorfor den satte samfunnsmoralen ikke er riktig. På den ene siden vektlegger Mead et sterkt «jeg» og en personlighet som reagerer og skaper endring. Dette bare i sin tilstedeværelse i et større fellesskap. Samtidig trekkes den diskursive meningsdanningen mellom mennesker inn som viktigst. I Meads eksempel med politikeren som ønsker endring, er politikeren konseptualisering av samfunnet som skal gjennomføre endringen, viktig for at politikeren i det hele tatt skal få gjennomslag. Gjennom en dialog og en prosess vil forståelsen av prosjektet endre seg, både for politikeren og for samfunnet. At endring skal være vellykket avhenger dermed av at politikeren er i dialog og skaper en felles forståelse med andre.

I lys av Meads teoretiske rammeverk kan en argumentere for at tematisering av forskjellige typer krenkelse, som i antirasistisk bevegelse og forkjempere for egen gruppes ytringsfrihet, for å bli hørt og forstått av andre i debatten trenger både sterke stemmer, men også en rasjonale for sine meninger. Det rasjonelle aspektet trekkes frem som kritisk for å skape felles forståelser, spesielt når det kommer til moral. Et felles språk og felles konseptualisering hjelpes altså på vei av det rasjonelle, og rasjonaliteten blir et virkemiddel for å skape enighet på tvers av subjektive forståelser av verden. Mead skaper altså et bilde av hva som ligger bak underliggende forskjeller i samfunnsforståelser, men også hva slags sosiale prosesser som veier opp for forskjeller i tankegang og moral.

Sosial identitetsteori på sin side beskriver hvordan sosiale samfunnsforståelser kan endre seg i påvirkning av forskjellige faktorer, og hvordan endring i samfunnsforståelser kan være del av konflikteskalering. Den sosiale forståelsesstrukturen er påvirket blant annet av hvordan en tolker gruppenes rigiditet, mulighet for bevegelse mellom grupper og legitimitet for forskjellsbehandling. Tajfel og Turner er i sin presentasjon av stratifiserte samfunn ganske tydelige på hvordan samfunnsstrukturell forskjellsbehandling mellom identitetsgruppen kan utvikle seg til et konfliktbilde (Tajfel & Turner, 1979). Dette så fremst diskriminerte grupper utfordrer negativ valør av egen gruppe, og skaper positive sosiale identitetsmarkører som kan konkurrere med de tidligere satte negative. I en norsk kontekst, vil dette kunne sammenlignes med tematisering av krenkelse i offentligheten der samiske eller muslimske stemmer utfordrer negative stereotyper og stigma rundt egen identitetsgruppe. Også bevegelser som utfordrer rasisme mot svarte, mørke, eller forskjellige former melaninrik hud, blant annet ved å formidle at svarte liv betyr like mye som hvite liv.

Tajfel og Turner trekker frem at slik mobilisering av motstand og endring i dynamikker mellom grupper, kan skape et behov fra makthavende eller kritisert gruppe til å berettige eller endre på sammenligningsgrunnlaget mellom grupper. Dette slik at egen gruppe fremdeles kommer ut positivt (Tajfel & Turner, 1979). Her kan en ut ifra forskjellige samfunnsforståelser og maktanalyser diskutere hvilke stemmer eller grupperinger som har makt og hvilke som ikke har det. En sterk offentlig reaksjon på tematisering av rasistisk krenkelse, har som tidligere nevnt vært tilsvar som presenterer antirasistiske krav som utfordrende for ytringsfriheten. Her blir de antirasistiske stemmene presentert som moralske og mektige, og som i angrep på politiske meningsyttere som er fritalende og direkte (Døving, 2020). Tematisering av krenkelse får dermed tilsvar av ny krenkelse. Denne responsen kan i lys av Tajfel og Turner tolkes som en motreaksjon for å beskytte egen gruppe mot negativ evaluering. I en alternativ maktanalyse kan en argumentere for at det er stemmene som taler ytringsfrihetens sak som er politisk uglesett og utsatt for sosialt stigma. Mobilisering for ytringsfrihet skaper dermed en motreaksjon hos en majoritetsbefolkning som ved å kategorisere den frittalende gruppen som rasister beholder sin egen sosiale verdstatus. Hva en ser på som stratifiserte avgrensninger mellom de to nevnte ytringsaktørene, vil avhenge av hvordan en tolker maktforholdet mellom «minoritetsgrupper» og «ytringsfrihetsforkjempere». Også hvor reelle og hvor rigid en tenker at gruppeforskjellene er.

Mens sosial identitetsteori beskriver relativt varige sosiale gruppeforståelser, som er vurdert av positive eller negative fortegn, presenterer posisjoneringsteorien mer flytende maktforhold. I stedet for at det handler om makthavende og undertrykkede grupper, blir maktdynamikken mellom grupper opp til forhandling. I dynamikken mellom gruppene trukket frem i eksempelet ovenfor, kan tilsvaret fra gruppen som føler at ytringsfriheten deres blir begrenset, fremdeles sees på som en motreaksjon. Likevel er forhandlingen mellom gruppene mer åpen, og gruppene er hverken i direkte motsetninger av hverandre, eller låst til en enkelt positiv eller negativ gruppevalør. Dette skaper i teorien et større rom for forhandling mellom gruppene, og en større mulighet til å skape narrativ om egne grupper som ikke er i verdikonflikt. I likhet med Mead, blir det da diskursen, og de diskursive handlingene ovenfor hverandre som blir viktige. I posisjoneringen sees dette som verktøy for å utarbeide narrativ om egne grupper, enten i en videre konflikt, eller mot forsoning.

Krenkelse som splittende

Hvis en fokuserer bare på avgrensninger og forskjeller i subjektive opplevelser, er det naturlig at krenkelse kan fremstå som splittende. Dette både i møte med støttespillere og

motstandere i debatten. En kan da vektlegge både individets og gruppens spesielle opplevelser i så stor grad at identitetsgruppens sannhet presenteres som udiskuterbar og umulig for andre å forstå. Dette er en slutning en kan ta på bakgrunn av at subjektets eller flere subjekters lignende opplevelser i sin subjektivitet er unike. Når en gruppe mennesker forteller om opplevelser av rasisme, kan en med en forståelse av mennesket som et subjekt gå ut ifra at opplevelsen av å bli forskjellsbehandlet er reell for dem. Dette uavhengig om menneskene som kom med krenkende rasistiske utspill mente det vondt eller ikke, eller om andre personer reagerte på samme måte som den krenkede. Når en gruppe som identifiserer seg som motstandere av innvandring forteller at de opplever å bli hetset, kan en på samme måte gå ut fra at opplevelsen av å bli hetset er reell for dem. Dette på bakgrunn av den subjektive opplevelsen de har hatt. Med utgangspunkt i sitt «generelle andre» og sitt «jeg», reagerer deres «meg».

Noe krenkelsen har fått kritikk for når det kommer til splittelse, er som nevnt at forskjellene mellom grupper blir presentert som essensielle og rigide (Vik, 2021). Hvis en tenker at den subjektive realitetsforståelsen er sterk nok til å skape en konstant og reell forskjell mellom grupper vil dette kunne betegnes som en essensiell forståelse. For eksempel vil en person kunne argumentere for at livslang forskjellsbehandling av personer på bakgrunn av hudfarge er så sterk og så inngripende, at den subjektive realitetsforståelsen mellom menneskegrupper blir rigid og reell. Dette selv om forskjellsbehandlingen i seg selv er sosialt skapt. Opplevelsene blir da gitt så mye betydning at mennesker som tilhører forskjellige identitetsgrupper sees på som forskjellige som mennesker. Selv om Mead presenterer en subjektiv forståelse av verden, presenterer han ikke dette som grunnlag for forskjell i menneskelighet eller i verdi mellom mennesker. Snarere tvert imot. Han presenterer det større sosiale fellesskapet som overordnet individet (Mead, 1934). Tilhørigheten til andre vil dermed overgå den individuelle opplevelsen, og meningen som skapes mellom mennesker trumfer den individuelle subjektiviteten alene. Dette kommer for eksempel tydelig frem i eksemplene han kommer med angående samfunnsendring (Mead, 1934). Her vil enkeltpersoner påvirke det samfunnet en er en del av, til tross for og på grunn av, sin avvikende realitetsforståelse. Forskjeller mellom mennesker og forståelse av samfunnet, blir altså ikke presentert som konstante eller rigide i den symbolske interaksjonismen.

Heller ikke i sosial identitetsteori presenteres det sosiale selvet i utgangpunktet som fast og rigid, da en kan ha et sosialt selv som er tilknyttet flere forskjellige identitetsgrupper. Hvilken gruppeidentitet som aktiveres vil derfor være avhengig av den sosiale konteksten og

den individuelle samfunnsforståelsen. Det tatt i betraktning, så forklarer sosial identitetsteori hvordan den sosiale samfunnsforståelsen kan endre seg, og hvordan en i tilfeller der en ønsker samfunnsendring også har behov for å styrke sin gruppetilhørighet. Her kan avgrensing mellom grupper være både en utslagsgivende faktor og en konsekvens. I sitt eksempel om stratifiserte samfunn legger Tajfel og Turner frem gruppekonflikter hvor diskriminering i stor grad har blitt satt i et politisk system, hvor en tydeligere konflikt har oppstått ved at en gruppe har satt spørsmålsteget ved legitimitet til gruppeinndeling og negativ degradering av egen gruppe (Tajfel & Turner, 1979). Det blir nevnt at en slik tydeliggjøring av konflikt bærer med seg et sterkere gruppesamhold der gruppe-medlemmer setter opp en sterkere front mot utgrupper, og hvor dette ikke bare gjelder grupprepresentanter som i utgangspunktet ble krenket, men at dette også blir et behov for medlemmer av utfordret gruppe.

Sosial identitetsteori gir også en beskrivelse av hvordan gruppetilhørigheten i slike situasjoner kan gå ganske langt. Med en samfunnsforståelse der en mener sosial endring er nødvendig, kan det føre til en samfunnstilstand der en i større grad relaterer seg til hverandre som gruppe-medlemmer og ikke individer (Tajfel, 1978a). I avpersonaliseringen til Turner beskrives her en prosess som at en forsterker egne identitetstrekk knyttet til den relevante gruppen, og at denne gruppeidentiteten blir spesielt aktiv (Turner, 2010). Her kan en i lys av tidligere eksempler, se for seg at gruppeidentiteten aktivert i en krenkelse, i etterkant blir ekstra viktig. Spesielt i en debattsituasjon der en skal forsvare egen gruppe, om det er kulturell identitet eller politisk identitet, kan en se for seg at gruppeidentiteten blir ekstra viktig. I en avpersonaliseringsprosess og gruppekonflikt som har kommet langt, kan en se for seg at gruppene kan bli så rigide at de oppfatter og presenterer hverandre som essensielle. Ikke bare i møte med motstandere, men behovet for å samle egen gruppe og skape en gruppeidentitet med positiv valør, vil også kunne gå ut over politiske støttespillere som ikke tilhører gitt gruppe. Konsekvensen er at gruppene blir etnosentriske, og sette egne behov først.

Eksempelvis vil krenkelsene for personer som kjemper for sin ytringsfrihet, oppfattes av de krenkede som urettferdige og illegitime. Anklager mot egen gruppe er gjerne da ikke i tråd med egen oppfattelse av seg selv som gruppe. Hvis denne situasjonen oppfattes som prekær, og konsekvensene av krenkelsene store, vil dette kunne gi en sosial forståelsesramme som krever samfunnsendring. Dette for eksempel hvis opplevelsen av å bli tiett ned av den politisk korrekte majoriteten blir for stor, og for eksempel at en tenker muslimsk religion får for sterkt politisk innflytelse. Dette kan skape et forsterket fokus på gruppesamhold, og et fokus på positive egenskaper ved egen gruppe. Her kan det være behov for å skille seg tydelig

fra andre grupper, og en avpersonaliserer seg dermed inn i en ønsket gruppeidentitet. Selv om identitetsgruppene i et slikt scenario på ett vis kan tolkes som utgangspunktet for debatt, er det heller ikke i sosial identitetsteori identitetsgruppen selv som er utgangspunkt for ulikhet og uenighet. Som i den symbolske interaksjonismen er det samfunnsforståelsen og forståelsen av rammene rundt gruppene er utgangspunktet for den forsterkede gruppeidentiteten.

I posisjoneringsteori er det plasseringene i forhold til hverandre, og implikasjonene dette har for gruppene, som sier noe om splittelse. Her ser teorien ikke på selvet eller identiteten som rigid, men presenterer noen krystalliserte samfunnsroller som faste, og gir også mulighet for flytende narrativ som selv presenterer seg som rigid. De varige rettighetene eller de rettighetene og ansvaret en selv påtar egne grupper, vil skape forskjeller mellom posisjoner. En kan presentere forskjeller i kultur mellom mennesker som har innvandret til Norge, og mennesker som har blitt født i Norge, uten at dette skaper krenkelse og uenighet. Dette så fremst det er allmenn enighet om rettighetene eller ansvaret som forskjellene bærer med seg. Det er uenighet om posisjonering, varigheten av den, og ikke minst den moralske implikasjonen av avvik fra posisjoneringens ansvar og rettigheter som i denne teorien kan tolkes som konfliktskapende. Hvis en presenterer forenklete eller negative sammenligninger mellom norskfødte og norske innvandrere som har sosiale og politiske implikasjoner, er det derimot større sjanse for at dette vil skape reaksjoner.

Posisjoneringsteoriens syn på en mer flyktig presentasjon av seg selv og egen gruppe, kan passe med en norsk debatt, der tematisering av krenkelse ikke nødvendigvis er forbundet med rigiditet mellom identitetsgrupper. Hverken grupperinger eller politiske behov som kommer frem i debatten mot rasisme eller for ytringsfrihet ser ut til å være entydige, og stemmer som argumenterer mot rasisme presenterer forskjellige løsninger på dette problemet. Dette også når det kommer til syn på seg selv. Presentasjon av egen gruppe trenger heller ikke å være forenklet til en enkel offerposisjon, selv om tematisering er av forskjellsbehandling.

Krenkelse som følellesstyrt

Hvis en ser på krenkelsen som tilknyttet selvet og identiteten, kan krenkelsen i seg selv sees på som emosjonell. Dette da emosjoner er en naturlig del av menneskeheten, og noe av det som gjør at «jeg-et» reagerer i symbolsk interaksjonisme, at en identifiserer seg med en negativ eller positiv verdi i sosial identitetsteori, eller at fortellingen om en selv blir så viktig posisjoneringsteori. Emosjonene blir dermed her noe teoretisk forenklet, og for simpelthets skyld sett på som tilknyttet verdiladning av egen eller andres identitet og en del av

menneskelig motivasjon til å finne mening i livet. Krenkelse er i dette perspektivet allerede emosjonell før en tar krenkelsen med videre til en større debatt. Hvis en trekker krenkelsen opp i en offentlig arena, vil emosjonene ikke bare knyttes til kun det personlige, men også sees på som relevant for et større fellesskap.

Her kan de samme dynamikkene som presenteres som utgangspunkt for splittelse, også presenteres som utslagsgivende for følelser i den offentlige debatten. Jo nærmere en er en sosial forståelse om sosial endring, og jo viktigere gruppeidentiteten er, jo sterkere kan en også se for seg at den emosjonelle tilknytningen til gruppeidentiteten er. Her kan en se for seg at ikke bare følelsene knyttet en samfunnsforståelse av nåtiden blir relevant, men også eventuelle konsekvenser av sosial endring. Fra den symbolske interaksjonismen kan en her igjen trekke inn eksemplene om samfunnsendring. Meads presentasjon av selvets reaksjon og det sterke «Jeg»-et virker å være knyttet emosjoner, da gjerne basale emosjoner. Samtidig fokuserer Mead, som tidligere nevnt, på rasjonaliteten som trengs for å overtale et samfunn om endring.

Mead trekker også inn moral og tanken om det rettferdige og rette. Her er han helt i tråd med posisjoneringsteori, hvor det moralske aspektet blir viktig i narrativ som skapes om egen og andres grupper i konfliktsituasjoner. Hvordan moralen og følelser er sammenkoblet, går derimot hverken Med eller posisjoneringsteorien direkte igjennom. Heller ikke hvilke følelser som kan knyttes opp mot moral. En kan for eksempel se for seg at følelser av skam og stolthet kan være koblet opp til moral, hvis moralen brytes eller holdes. Her vil for eksempel koblinger mellom moral og straff være aktuelle, og hvordan vi som mennesker basert på opplevelse av gruppesamhold eller «entitativity», reagerer på andres brudd på moral (Newheiser et al., 2012).

I den emosjonelle debatten i Dagsnytt 18 som allerede har blitt nevnt, ble det rettet en anklage mot antirasistiske stemmer om at de drev med moralsk hets (Solvang, 2018). Her var det ingen eksplisitte forklaringer om hvilke følelser dette framkalte, men en formidling om at den moralske hetsen i seg selv innebar en moralsk urett. Den ene debattanten som var tydeligst i sitt emosjonelle uttrykk, innrømte selv en hissig og uforsonlig tone, og kunne lett knyttes til sinne (Trædal, 2018). Selv om det i den nevnte debatten var mye følelser vist i kroppskommunikasjon og uttrykk for provokasjon, ble følelsene ikke eksplisitt tematisert i større grad enn at det ble trukket frem som splittende. De diskursive formidlingene av følelser som kom frem var knyttet til moralen av rett, urett og generell folkeskikk.

Selv om en kan bruke de tre teoriene for å trekke vage slutninger om krenkelsens emosjoner, vil det poengteres at ingen av dem går nok inn på dette temaet til at teoriene kan forklare det emosjonelle aspektet ved debatten på en tilfredsstillende måte. Ikke i den grad emosjonalitet blir trukket frem som en viktig del av krenkelsen i den offentlige debatten. I en videre utforskning av temaet, eller analyse av konkrete utspill, vil det dermed anbefales at en teori som i større grad ser på emosjoner eller følelser trekkes inn.

Konklusjon

Det er flere aspekter ved den offentlige debatten rundt krenkelse som kan forstås i lys av teorier om sosial identitet. De tre teoriene presentert i oppgaven gir sine perspektiver på hvordan krenkelse kan kobles til identitet, selvet, selvforståelse og tilhørighet til identitetsgrupper. Opplevelse og formidling av krenkelse kan i hver teori tolkes som del av interaksjon mellom sosiale individer i et større samfunn, og en tematisering av krenkelse kan sees på som nødvendig for å skape forståelse på tvers av grupper. De tre teoriene maler her på hver sin måte et bilde av hvordan krenkelse i enkelte tilfeller kan utvikle seg til større konflikter. Identiteten i seg selv presenteres av ingen av teoriene som en reell ulikhet mellom grupper og individer, og dermed utslagsgivende for konflikt. Derimot blir forståelsen mennesker har av hverandre, hverandres identiteter, og forståelsen av det større samfunnet, sett på som viktig i et konfliktbilde.

Symbolisk interaksjonisme gir et godt grunnlag for å forstå hvordan mennesker med sine subjektive begrensninger i syn på verden og seg selv, kan komme i uenighet om hvilken realitetsopplevelse som er riktig. Dette ikke bare i private forhold, men også i samfunnsrelaterte spørsmål, som i debatt rundt krenkelse. Her gir sosial identitetsteori et videre syn på hvordan forståelser mellom grupper, spesielt i samfunn med satte makthierarkier, kan være utslagsgivende for konflikter. Hvis en samfunnsforståelse som ser behovet for endring blir gjeldende, vil dette kunne sette i gang en prosess hos både grupper som utfordrer satte samfunnsnormer og grupper som i denne sammenheng utfordres. Her trekkes det likheter til offentlig debatt rundt krenkelser i Norge der konfliktlinjer mellom stemmer som taler antirasismens sak og stemmer som taler for egen ytringsfrihet kan bli tydelige. Ifølge sosial identitetsteori vil det være naturlig i en konfliktsituasjon at gruppesamhold forsterkes, og at en i større grad kommuniserer med hverandre som representanter av grupper og ikke som individer. Her vil også egosentrisme rundt egen gruppe kunne bli viktig. Dette sett i sammenheng med grupperes behov for å identifisere positive gruppeegenskaper, og løsrive seg fra andres negative vurdering av identitetsgruppen. Her har likevel sosial identitetsteori et relativt enkelt syn på verdivurdering i sammenligninger mellom grupper, og posisjoneringsteori kan tilføre et mer komplekst syn på hvordan både tolkning og presentasjon av egen identitet gjøres i relasjon med andre. Rettigheter og ansvar knyttet til posisjoner i samfunnet spiller her inn på måten vi diskursivt posisjonerer oss i forhold til hverandre.

I sin presentasjon av forsterkede fronter mellom grupper, er den symbolske interaksjonismen med på å kunne forklare at debatt rundt krenkelse kan oppfattes som splittende. Den er også med på å forklare hvordan gruppeidentitet både innad i identitetsgruppen og i sammenligning med andre grupper blir viktig, og hvordan skillene mellom grupper blir viktige. Likevel presenteres ikke disse skillelinjene som faste, men heller skapt og forsterket av samfunnsforståelsen som er gjeldende i et gitt samfunn. Dette også i tråd med posisjoneringsteori. I posisjoneringsteori er posisjoneringen av hverandre viktig, og narrativ som skapes i posisjonering av seg selv eller egen gruppe i forhold til andre. Forenklete narrativ som kan skapes i en konflikt, med godt og vondt, helter og fiender, kan sees på som opprettholdende eller eskalerende for en konflikt. Dette spesielt rundt moral, der det stilles spørsmål om en oppfyller det ansvaret eller de rettighetene en rolle innebærer. Samtidig gir posisjoneringen også rom for et større spekter av posisjoneringer i forhold til hverandre, og et rom for dialog mellom identitetsgrupper både i og utenfor konflikt. Posisjoneringen er her mindre varig, og trenger ikke i like stor grad være forbundet med negativ eller positiv verdi. Dette stemmer på mange måter med diskusjon rundt krenkelse i Norge, der hverken grupperingene er klare eller behovene som presenteres ved krenkelse entydige.

Ett aspekt ved krenkelsesdebatten som de sosiale teoriene ikke i god nok grad gikk inn på er det emosjonelle. Her vil det være behov for andre teorier eller forståelsesrammer for å i større grad utforske hvordan det emosjonelle blir knyttet opp til debatten, og hva som gjør at dette aspektet gjentakende trekkes frem. I søk i den norske debatten var det tydelig at moral var et gjentakende stikkord. Moralen trekkes frem i både i den symbolske interaksjonismen og i posisjoneringsteori, men uten at forholdet til følelsene i større grad blir gjort rede for. Dette sees dermed på som relevant i videre analyser av tematikken.

Referanser

- Aboulafia, M. (2020). George Herbert Mead. I E. N. Zalta (Red.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020. utg.). Stanford Encyclopedia of Philosophy.
<https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/mead/>
- Andersen, G. & Våge, O. (2018). Nyord skapt under høy temperatur. *Språknytt*, 1/2018, s. 28-30.
- Arens, E. (1994). *The logic of pragmatic thinking : from Peirce to Habermas*. Humanities Press.
- Berg-Sørensen, A., Holtug, N. & Lippert-Rasmussen, K. (2010). Essentialism vs. Constructivism: Introduction. *Distinktion: Journal of Social Theory*, 11(1), 39-45.
<https://doi.org/10.1080/1600910X.2010.9672754>
- Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual review of sociology*, 31(1), 47-74.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100054>
- Blumer, H. (1966). Sociological Implications of the Thought of George Herbert Mead. *The American journal of sociology*, 71(5), 535-544. <https://doi.org/10.1086/224171>
- Brekke, A., Kalajdzic, P., Cosson-Eide, H., Kolberg, M., Fossen, C. H. & Simonsen, T. P. (2018, 20.03.2018). Sylvi Listhaug (Frp) går av som justisminister. NRK.
<https://www.nrk.no/norge/sylvi-listhaug- frp -gar-av-som-justisminister-1.13970656>
- Butler, J. (1999). *Gender trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
(Opprinnelig utgitt 1990)
- Charon, J. M. (2010). *Symbolic interactionism : an introduction, an interpretation, an integration* (10th ed. utg.). Prentice Hall.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politics. *The University of Chicago Legal Forum*.
- Crocker, J., Major, B. & Steele, C. (1998). Social Stigma. I D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Red.), *Handbook of Social Psychology* (4. utg., Bd. 1, s. 504-544). McGraw-Hill.
- Davies, B. & Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the theory of social behaviour*, 20(1), 43-63.
- DiAngelo, R. (2018). *White fragility: Why it's so hard for white people to talk about racism*. Beacon Press.

- Døving, C. A. (2020). Ytringsklimaet i nasjonalistiske fellesskap må tas alvorlig. *Agenda magasin*.
- Emblemsvåg. (2019, 12.02.2018). Hvordan identitetspolitikk splitter i Europa. *Sunnmørsposten*. <https://www.smp.no/meninger/kronikk/2019/01/12/«Hvordan-identitetspolitikk-splitter-i-Europa»-18232260.ece>
- Engebreetsen, E. L., Bromseth, J., Svendsen, S. H. B., Prøitz, L. & Roen, K. (2017). Fem forskere svarer Tonje Gjevjon: Fordomsfull kunnskapsløshet om kjønnsmangfold. *Blazer*. <https://blazerfanzine.no/2017/04/25/fordomsfull-kunnskapsloshet-om-kjonnsmangfold/>
- Farahmand, M. (2018, 04.04.2018). Å korsfeste et offer. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/meninger/farahmand/a-korsfeste-et-offer/s/12-95-3423432643>
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human relations*, 7(2), 117-140.
- Fraser, N. (1990). Rethinking the Public Sphere. *Social text*, 8(3), 56.
- Fremskrittspartiet. (2021). *Krenkelseshysteriet må bekjempes med ytringsfrihet*.
Fremskrittspartiet. Hentet 12.05 fra <https://www.frp.no/nyheter/krenkelseshysteriet-ma-bekjempes-med-ytringsfrihet>
- Gitlin, T. (1995). *The twilight of common dreams : why America is wracked by culture wars*. Henry Holt.
- Goffeng, E. (2020). Identitetspolitikken farer. *Agenda Magasin*. <https://agendamagasin.no/debatt/identitetspolitikken-farer/>
- Gressgård, R. (2019). Politisk korrekthet, identitetspolitikk og ytringsfrihet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 60(1), 91-95. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2019-01-09>
- Habermas, J. (1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit*. Hermann Luchterhand Verlag.
- Harré, R. & Moghaddam, F. (2015). Positioning theory and social representations. I G. Sammut, E. Andreouli, G. Gaskell & J. Valsiner (Red.), *The Cambridge handbook of social representations*. (s. 224-233). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107323650.019>
- Harré, R., Moghaddam, F. M., Cairnie, T. P., Rothbart, D. & Sabat, S. R. (2009). Recent Advances in Positioning Theory. *Theory & psychology*, 19(1), 5-31. <https://doi.org/10.1177/0959354308101417>

- Harré, R. & Slocum, N. (2003). Disputes as complex social events: On the uses of positioning theory. *Common knowledge*, 9(1), 100.
- Helseth, H. (2018). Å føle i offentligheten – en diskusjon av Nancy Frasers offentlighetsidealer. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42, 184-195.
<https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2018-03-04>
- Hermansen, C. R. (2020, 29.08.2020). Ekspert om SIAN-opptøyene i Bergen: Ytterpunktene har alt å vinne på polariseringen som nå skjer. *TV2*. <https://www.tv2.no/a/11610654/>
- Hoel, P. A. (2018, 20.03.2018). Ber Solberg temme splittende krefter. *Vårt land*.
<https://www.vl.no/meninger/verdidebatt/2018/03/20/ber-solberg-temme-splittende-krefter/>
- Hogg, M. A., Sherman, D. K., Dierselhuis, J., Maitner, A. T. & Moffitt, G. (2007). Uncertainty, entitativity, and group identification. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(1), 135-142. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jesp.2005.12.008>
- Hogg, M. A. & Williams, K. D. (2000). From I to we: Social identity and the collective self. *Group dynamics: Theory, research, and practice*, 4(1), 81.
<https://psycnet.apa.org/fulltext/2000-13580-006.html>
- Hultgreen, G. (2020, 15.07.2020). Krenker og riksrefser. *Dagbladet*.
<https://www.dagbladet.no/nyheter/krenker-og-riksrefser/72627625>
- Haakonsen, A. (2021, 07.05). Frp-forslag: Vil gå til kamp mot «krenkeshysteri» og «woke». *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/1BE8WG/frp-forslag-vil-gaa-til-kamp-mot-krenkeshysteri-og-woke>
- Igarashi, T. & Kashima, Y. (2011). Perceived entitativity of social networks. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(6), 1048-1058.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.04.008>
- Iversen, A. (2020). *Identitetspolitikken truer det åpne samfunnet*. *Aftenposten*. Hentet 21.04 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/9v5xGW/identitetspolitikken-truer-det-aapne-samfunnet-alex-iversen>
- James, W. (1967). *The writings of William James: A comprehensive edition* (J. J. McDermott, Red.). Random House.
- Kjos, H. L. (2018, 27.12.2018). Hvem sin identitetspolitikk? *Morgenbladet*.
<https://www.morgenbladet.no/ideer/kronikk/2018/12/27/hvem-sin-identitetspolitikk/>
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society* (C. W. Morris, Red.). University of Chicago Press.

- Moghaddam, F. M., Harré, R. & Lee, N. (2008). *Global Conflict Resolution Through Positioning Analysis* (1st ed. 2008. utg.). Springer New York : Imprint: Springer.
- Myong, L. (2021). Kjønnsforskningens politiske betingelser. *Kilden Kjønnsforskning*.
<https://kjonnsforskning.no/nb/2021/05/kjonnsforskningens-politiske-betingelser?>
- NAOB. (2021). Krenke. I *NAOB, Det norske akademis ordbok*. Det Norske Akademi for Språk og Litteratur. <https://naob.no/ordbok/krenke>
- Newheiser, A.-K., Sawaoka, T. & Dovidio, J. F. (2012). Why do we punish groups? High entitativity promotes moral suspicion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(4), 931-936.
- Olsson, S. V. (2019, 21.11.2019). Tegn på krenkeshysteri å fjerne Radioresepsjonen-innslag. *NRK*. https://www.nrk.no/kultur/_tegn-pa-krenkeshysteri-a-fjerne-radioresepsjonen-innslag-1.14789969
- PFU. (2021). *Etiske regler*. Pressens faglige utvalg. Hentet 29.05 fra <https://presse.no/pfu/etiske-regler/>
- Phoenix, A. & Pattynama, P. (2006). Intersectionality. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 187-192.
- Rolness, K. (2018, 24.03.2018). Stammekrig i Norge. *Dagbladet*.
<https://www.dagbladet.no/kultur/stammekrig-i-norge/69646384>
- Rossavik, F. (2021, 08.02.2021). Er det skravleklassens skyld at verden fremstår som splittet? *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/56LarO/er-det-skravleklassens-skyld-at-verden-fremstaar-som-splittet>
- Schneider, S. M. & Morris, E. K. (1987). A history of the term radical behaviorism: From Watson to Skinner. *The Behavior Analyst*, 10(1), 27-39.
- Sidanius, J. & Pratto, F. (2001). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.
- Sjøli, H. P. (2019, 15.04.2019). Urimelige rasismeanklager fra Oslo SV. *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/0nBQz6/urimelige-rasismeanklager-fra-oslo-sv>
- Skålevåg, S. A. & Malt, U. (2019). Hysteri. I S. A. Skålevåg (Red.), *Store Medisinske Leksikon*. Store Norske Leksikon. Hentet 07.12.2018 fra <https://sml.snl.no/hysteri>
- Solvang, F. (2018, 19.03.2018). Dagsnytt 18. I *Dagsnytt 18: Splittende Innvandringsdebatt*.
https://radio.nrk.no/podkast/dagsnytt_atten/sesong/201803/1_ea3b7cbc-74b1-40e4-bb7c-bc74b1d0e48c

- Stavanger Aftenblad. (2017, 16.10.2017). Indianer-Jensen og de krenkede. *Stavanger Aftenblad*. <https://www.aftenbladet.no/meninger/leder/i/RP1gx/indianer-jensen-og-de-krenkede>
- Straffeloven. (2008). *Hatefulle ytringer* (§185). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Svaar, P. (2018, 14.03.2018). Listhaug har slettet Facebook-innlegg. *NRK*. <https://www.nrk.no/norge/listhaug-sletter-omstridt-facebook-innlegg-1.13961460>
- Swann, W. B. & Bosson, J. K. (2010). Self and identity. I S. T. Fiske, D. T. Gilbert & G. Lindzey (Red.), *Handbook of social psychology* (5th ed. utg., Bd. Vol. 1, s. 589-628). John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470561119.socpsy001016>
- Tajfel, H. (1970). Experiments in Intergroup Discrimination. *Scientific American*, 223(5), 96-103. <http://www.jstor.org/stable/24927662>
- Tajfel, H. (1978a). Interindividual behavior and intergroup behaviour. I H. Tajfel (Red.), *Differentiation between Social Groups* (s. 27-45) (European Monographs in Social Psychology). Academic Press.
- Tajfel, H. (1978b). Social categorization, social identity and social comparison. I H. Tajfel (Red.), *Differentiation between Social Groups* (s. 61-76) (European Monographs in Social Psychology). Academic Press.
- Tajfel, H. (1978c). Studies in the social psychology of intergroup relations. I H. Tajfel (Red.), *Differentiation between Social Groups* (14. utg.) (European monographs in social psychology). Academic Press.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. I W. G. Austin & S. Worchel (Red.), *The social psychology of intergroup relations* (s. 33-47). CA: Brooks Cole.
- Talseth, T. & Nyhagen, A. (2008, 22.02.2008). Susanne Sundfør snakker ut om Spellemann-talen: - Det følte rett der og da. *VG*. <https://www.vg.no/rampelys/musikk/i/dx6Oz/susanne-sundfoer-snakker-ut-om-spellemann-talen-det-foeltes-rett-der-og-da>
- Therkildsen, T. S. (2021). *Kan menn være feminister?* Radikal Portal. Hentet 23.05. fra <https://radikalportal.no/2021/03/13/kan-menn-vaere-feminister/>
- Thorsen, D. E. (2021). *Identitetspolitikk*. <https://snl.no/identitetspolitikk>
- Tjønneland, E. (2017, 11.04.2017). Det blåser en storm av krenkede følelser gjennom verden. *Ny Tid*. <https://www.nytid.no/blaser-storm-krenkede-foelser-gjennom-verden/>

- Trædal, E. (2018, 28.03.2018). Uanstendig anstendighet. *NRK*.
<https://www.nrk.no/ytring/uanstendig-anstendighet-1.13980616>
- Turner, J. C. (2010). *Social categorization and the self-concept: A social cognitive theory of group behavior*. Psychology Press.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. & Wetherell, M. S. (1987).
Rediscovering the social group: A self-categorization theory. Basil Blackwell.
- Tyler, T. R. & Smith, H. J. (1998). Social Justice and Social Movements. I D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Red.), *Handbook of Social Psychology* (4. utg., Bd. 1). McGraw-Hill.
- Van Langenhove, L. (2017). Varieties of Moral Orders and the Dual Structure of Society: A Perspective from Positioning Theory [Hypothesis and Theory]. *Frontiers in Sociology*, 2(9). <https://doi.org/10.3389/fsoc.2017.00009>
- Vik, O. M. (2021). Subjektet betyr mer enn gruppeidentitet. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 58(3), 206-210.
- Voci, A. (2006). Relevance of social categories, depersonalization and group processes: two field tests of self-categorization theory. *European journal of social psychology*, 36(1), 73-90. <https://doi.org/10.1002/ejsp.259>
- Åmås, K. O. (2019, 16.11.2019). Identitetspolitikken går på fornuften løs, og skaper et irrasjonelt gruppesamfunn. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/kultur/i/b5619d/identitetspolitikken-gaar-paa-fornuften-loes-og-skaper-et-irrasjonelt-gr>

